Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2017-02-15

LS 2016-1344

Landstingsstyrelsen

Yttrande över landstingsrevisorernas delrapport 2016 för landstingsstyrelsen

Föredragande landstingsråd: Irene Svenonius

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat delrapport 2016 till landstingsstyrelsen för yttrande.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas delrapport 2016 för landstingsstyrelsen i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande samt landstingsrådsberedningens motivering.

Landstingsrådsberedningens motivering

Landstingsrevisorernas kontinuerliga granskning och konstruktiva kritik är en viktig del i landstingets förbättringsarbete.

Landstingsrevisorerna lämnar åtta nya rekommendationer i *delrapport 2016 till landstingsstyrelsen.*

Styrmodellen inom landstinget utvecklas successivt, för att säkerställa att beslutsunderlag av god kvalitet tas fram, att beslut fattas och att dessa sedan verkställs i organisationen. Styrning och ledning måste vara tydlig. Den interna kontrollen över landstingets samlade verksamhet är betydelsefull, liksom analys av risker för att förebygga oönskade händelser såväl i verksamhet som avseende ekonomisk påverkan.
Som landstingsstyrelsens förvaltning konstaterar i sitt tjänsteutlåtande, pågår utvecklings- och förbättringsarbete i linje med revisorernas synpunkter.
Ett strukturerat arbete pågår med utgångspunkt från tidigare lämnade rekommendationer, för att vidareutveckla styrning och kontroll.

Landstingsstyrelsen gav vidare landstingsdirektören ett omfattande uppdrag den 31 januari 2017 (LS 2017-0180) Effektiv ledning, styrning och uppföljning inom Stockholms läns landsting som dels syftar till en bantad byråkrati, dels ska säkerställa tydlighet i ansvarsförhållanden mellan landstingets olika delar, för att minimera risker för dubbelarbete och att regelverk inte följs.

Tre av rekommendationerna i delårsrapporten berör Konserthuset och fastighetsunderlag. Ett uppdrag till landstingsdirektören att vidareutveckla uppföljningen och se över hanteringen av bidragsgivandet till landstingets stiftelser har lämnats i samband med landstingsstyrelsens behandling av Konserthusstiftelsen begäran om medel för renoveringsetapp 9.

Tre rekommendationer behandlar investeringsprocessen. Investeringsprocessen är en integrerad del av budgetprocessen. Enligt den framtagna investeringsstrategin ska investeringsobjekten prioriteras inom investeringsutrymmet. Detta gör att eventuella fördyringar med automatik kräver åtgärder och leder till omprioriteringar. Processen har således kraftigt förstärkts under senare år.

Två rekommendationer behandlar budgetprocessen, dels hur den bereds, dels tydligheten i givna uppdrag. Av budgetdirektiven för 2018 som landstingsfullmäktige beslutade om i samband med SLL Mål och budget 2017 anges det att landstingsdirektörens planeringsunderlag ska remitteras till nämnder och styrelser den 17 mars 2017. Budgetprocessen följer kommunallagens krav på beredningstvång. Processen är väl förankrad i organisationen och tillämpades även föregående år. Tydliga mål, uppdrag och en genomtänkt uppföljning är viktiga ingredienser i styrning och ledning av en stor organisation som Stockholms läns landsting. Det arbetet kan ständigt utvecklas.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 4 januari 2017
Landstingsrevisorernas delrapport 2016 för landstingsstyrelsen

Irene Svenonius

Carl Rydingstam

Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Styrning och ekonomi

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2017-01-04

LS 2016-1344

Landstingsstyrelsen

Yttrande över landstingsrevisorernas delrapport 2016 för landstingstingsstyrelsen

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat delrapport 2016 till landstingsstyrelsen för yttrande.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 4 januari 2017
Landstingsrevisorernas delrapport 2016 för landstingsstyrelsen

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas delrapport 2016 för landstingsstyrelsen i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Landstingsrevisorernas granskningsarbete är värdefullt för landstingsstyrelsen. Delrapporten och årsrapporten är återkommande avstämningspunkter i det ständiga förbättringsarbete som pågår inom de verksamheter som landstingsstyrelsen har ansvar för.
Landstingsrevisorerna lämnar åtta nya rekommendationer i delrapport 2016. Rekommendationerna avser bidrag och renovering av konserthuset, budgetprocessen, uppdrag samt investeringsprocessen. Dessa kommenteras av landstingsstyrelsens förvaltning i detta tjänsteutlåtande.

Bakgrund
I delrapporten redovisas de iakttagelser och bedömningar som gjorts hittills under året inom ramen för den årliga granskningen. Delrapporten omfattar även en översiktlig granskning av Stockholms läns landstings delårsrapport per den 31 augusti 2016.

Överväganden – landstingsrevisorernas rekommendationer och förvaltningens kommentarer

Landstingsrevisorerna lämnar åtta nya rekommendationer i delrapport 2016. Dessa kommenteras av landstingsstyrelsens förvaltning i detta tjänsteutlåtande. Tidigare rekommendationer kommer att följas upp per den sista december 2016.

- Landstingsstyrelsen bör säkerställa att rätt kompetens finns i bedömningen av bidragen och därefter uppföljningen av genomförandet av renoveringsåtgärderna i konserthuset.

Kommentar: Begäran om tilläggsanslag avseende renoveringsetapp 9 för Stockholms Konserthus, LS 2016- 0879, har hanterats enligt följande:

Ett expertutlåtande inhämtades från Locum AB som underlag för bedömning av begäran om tilläggsanslag. Utifrån underlaget bedömde Locum AB att de kostnader som Stockholms Konserthusstiftelse angav i sitt äskande om tilläggsanslag avseende renoveringsetapp 9 för Stockholms Konserthus är rimliga. Uppföljningen av genomförandet av renoveringsåtgärderna i konserthuset bör även de hanteras av kulturnämnden. Kulturnämnden har i detta arbete ett pågående samarbete med Locum AB. Genom att tillämpa denna hanteringsordning säkerställer landstingsstyrelsen att rätt kompetens finns i bedömningen av bidragen och uppföljningen av genomförandet av renoveringsåtgärderna i konserthuset.

- Landstingsstyrelsen behöver tydliggöra att det är väsentligt att nämnderna tar ställning till budget och budgetförutsättningar inför beslut i fullmäktige i den ändrade budgetprocessen.

Kommentar: I budgetdirektiven för 2018 som landstingsfullmäktige beslutat om i samband med SLL Mål och budget 2017 anges att landstingsdirektörens planeringsunderlag ska skickas på remiss till nämnder och styrelser den 17 mars 2017. Nämnd- och styrelsebehandlade yttranden ska lämnas senast den 18 april 2017. Detta kommer också anges i det missiv som medföljer utskicket av landstingsdirektörens planeringsunderlag.

- Landstingsstyrelsen bör i samverkan med kulturnämnden tydliggöra ansvarsfördelning för beredning och riktlinjer för hantering av stöd/bidrag till konserthuset så att stödet blir transparent och tydligt.

Kommentar: Landstingsstyrelsens förvaltning har initierat kontakt med kulturförvaltningen för att utreda hur beredning går till idag och se över förbättringspotential.

- Landstingsstyrelsen bör i underlaget till fullmäktiges budgetbeslut tydliggöra vad som är specifika uppdrag till respektive nämnd och som i så fall ska återrapporteras.

Kommentar: Målsättningen är att "att-satserna" i budgetbeslutet ska vara tydliga avseende vem som ska göra vad och när det ska vara utfört.

- Landstingsstyrelsen bör utveckla formerna för uppföljning och återrapportering av investeringar med bedömning av totala utgifter, sluttid och eventuella avvikelser i utförandet.

- Landstingsstyrelsen bör utveckla den långsiktiga ekonomiska planeringen kopplat till effekter av landstingets investeringsverksamhet inför beslut i fullmäktige.

Kommentar: I enlighet med landstingets styrdokument Investeringsstrategin, LS 1407-0854, är investeringsprocessen en integrerad del av budgetprocessen. Enligt strategin ska investeringsobjekten prioriteras inom investeringsutrymmet, det vill säga den summerade investeringsplanen som fastställs i samband med landstingsfullmäktiges beslut om budget. Det går således inte att ändra prognoserna utan att på nytt ta ställning eller omprioritera andra objekt löpande under året. Beredning och ställningstagande till de prognostiserade totala utgifterna för investeringsobjekten över 100 miljoner kronor görs inom ramen för budgetprocessen. Investeringsobjektens årliga utgifter och prognos följs dock upp löpande under året och därutöver pågår ett kontinuerligt internt arbete med ekonomiska risker avseende investeringsobjektens totala utgifter.

- Landstingsstyrelsen behöver säkerställa att beslut om prioritering mellan investeringar som trafiknämnden är ansvarig för är beredda av nämnden.

Kommentar: I anvisningarna för beredning av 2018 års budget anges följande:

De specificerade investeringsobjekt där beslut föreslås i samband med landstingsfullmäktiges beslut om 2018 års budget ska vara nämnd-/styrelsebehandlade i form av separata ärenden i enlighet med investeringsstrategin och dess ansvars- och beslutsordning senast i samband med yttrande över landstingsdirektörens planeringsunderlag. Varje ärende ska innehålla erforderliga underlag i enlighet med investeringsstrategins krav. Därigenom säkerställs nämndens beredning av prioriterade objekt. Denna beredning tillämpades redan i arbetet med 2017 års budget.

- Landstingsstyrelsen bör säkerställa att uppdraget att följa upp genomförandet av planerade renoveringsåtgärder i konserthuset ligger inom ramen för kulturnämndens reglemente.

Kommentar: Landstingsstyrelsens förvaltning kommer att se över kulturnämndens uppdrag samt kulturförvaltningens beredning och uppföljning av konserthuset. Kontakt med kulturförvaltningen har initierats.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Anne Rundquist
Tillförordnad landstingsdirektör

Eva-Karin Sennette
Tillförordnad ekonomidirektör

DELRAPPORT 2016

Landstingsstyrelsen

Landstingsrevisorerna
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Landstingsrevisorerna
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING
Revisorsgrupp I

2016-11-01 RK 201604-0027

Landstingsstyrelsen

Delrapport 2016 till landstingsstyrelsen

Revisorerna i revisorsgrupp I beslutade vid sitt möte 2016-11-01 att uppdra till kontoret att överlämna delrapporten till landstingsstyrelsen för yttrande senast 2017-02-20.

I delrapporten redovisas de iakttagelser och bedömningar som gjorts hittills under året inom ramen för den årliga granskningen. Delrapporten omfattar även en översiktlig granskning av koncernens delårsrapport per 31 augusti 2016.

Iakttagelser framgår av revisionskontorets bifogade Delrapport 2016 och av revisorernas bedömning av delårsrapport 2016 för Stockholms läns landsting. Den senare överlämnas till fullmäktige för behandling i anslutning till delårsrapporten i november.

Paragrafen förklarades omedelbart justerad.

Kenneth Strömberg
Ordförande

Christina Holmqvist
Sekreterare

Landstingsrevisorerna
Box 22230
104 22 Stockholm

Telefon: 08-737 25 00
E-post: landstingsrevisorerna.rev@sll.se

Säte: Stockholm
Org.nr: 23 21 00 - 0016
www.sll.se/rev

Besöksadress: Hantverkargatan 25 B. T-bana Rådhuset

Sammanfattning

I denna rapport ges en lägesrapport utifrån de granskningar som genomförts hittills under året inkl. en översiktlig granskning av landstingsstyrelsens delårsrapport. Rapporten är en delrapportering inför den slutliga avrapporteringen och bedömningen utifrån årets granskning i mars/april 2017.

Ekonomiskt- och verksamhetsmässigt resultat

Landstingsstyrelsen prognostiserar årets resultat till -189 mnkr. Resultatet beräknas före omställningskostnader och realisationsvinster uppgå till 236 mnkr, vilket är 234 mnkr högre än fullmäktiges resultatkrav. Revisionen kan konstatera att det i prognosen för det ekonomiska resultatet finns vissa osäkerhetsfaktorer såsom utvecklingen av dels skatteintäkterna, dels kostnaderna för köpt hälso- och sjukvård. Utfallet av årets resultat kan även påverkas av en eventuell ändring i diskonteringsräntan som används för beräkning av bolagens pensionsskuld. Med hänvisning till synnerliga skäl finns inget balanskravsresultat att återställa.

Landstingsstyrelsen har i samband med delårsrapporteringen följt upp två av de övergripande målen; en ekonomi i balans samt förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården. Revisionen bedömer landstingsstyrelsens prognos för målet *ekonomi i balans* som rimlig. Även om landstingsstyrelsen inte lämnar en egen bedömning av målet *förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården* kan revisionen konstatera att målet, utifrån landstingsstyrelsens bedömningsmodell, sannolikt kommer att uppnås eftersom prognosen är att hälften av de ingående delmålen uppfylls.

Revisionen bedömer landstingsstyrelsens prognos för det ekonomiska resultatet, med beaktande av de osäkerhetsfaktorer som föreligger, i allt väsentligt som rimlig. Det verksamhetsmässiga resultatet kan inte bedömas eftersom prognos endast lämnats för det övergripande målet ekonomi i balans i delårsrapporten.

Intern styrning och kontroll

Den nya budgetprocessen som introducerades inför 2016 års budget kan ses som en del i det arbete som pågår för att stärka ekonomistyrningen. I budgetprocessen har de yttranden som nämnder och styrelser ska lämna på planeringsunderlagen en viktig funktion. Revisionen har noterat att vissa nämnder överlämnat förvaltningens yttrande för vidare beredning utan att ta egen ställning, vilket inte är i linje med det ansvar nämnden har enligt kommunallagen. Lanstingsstyrelsen har en särskild roll och ett ansvar att se till att ärenden är tillräckligt beredda innan beslut tas i fullmäktige. Revisionen menar därför att landstingsstyrelsen behöver tydliggöra att det är väsentligt att nämnderna tar ställning till budget och budgetförutsättningar inför beslut i fullmäktige i den ändrade budgetprocessen.

Revisionen har noterat att landstingets nuvarande uppföljning inte ställer krav på en löpande uppföljning av investeringsprojekten som helhet. Landstingsstyrelsen bör utveckla former för den långsiktiga ekonomiska planeringen kopplat till effekter av landstingets investeringsverksamhet. Revisionen menar också att fullmäktige bör hållas informerad om utvecklingen av de investeringsprojekt som fullmäktige beslutat om.

Revisionen bedömer att åtgärder behöver vidtas inom ett antal områden, exempelvis bör rutinerna för uppföljningen av nämnder och bolags följsamhet till finanspolicyn utvecklas. Detta kan t.ex. ske genom att tydligare efterfråga den typ av klausuler i avtal som kan innebära valutarisker och ange vilket ansvar respektive verksamhet har för hanteringen av dessa. Revisionen kan också konstatera att landstingets hantering när det gäller bidrag till Stockholms Konserthusstiftelse inte är tydlig och transparent. Landstingsstyrelsen bör därför se över hanteringsordningen, såväl när det gäller stödet till driften av verksamheten som till renoveringen av konserthuset. Det behöver också klargöras vilket ansvar som ligger på landstingsstyrelsen respektive på kulturnämnden.

Räkenskaper

Revisionen bedömer att de formella förutsättningarna för att inte återställa ett negativt balanskravsresultat enligt kommunallagen är uppfyllda. I övrigt har det i granskningen inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att landstingsstyrelsens delårsrapport inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed.

Innehåll

1 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat - prognos per 2016-08-31 5
1.1 Ekonomiskt resultat ur ett landstingsövergripande perspektiv 5
1.2 Verksamhetsmässigt resultat ur ett landstingsövergripande perspektiv 7
1.3 Uppdrag från fullmäktige 8
1.4 Revisionens samlade bedömning 8
2 Styrning samordning och kontroll 9
2.1 Ekonomistyrning 9
2.2 Följsamheten till finanspolicyn 13
2.3 Trafikplanering 14
2.4 Hantering av klimatförändringens konsekvenser 15
2.5 Uppdragsbeskrivningar i underlag till fullmäktiges budget 18
2.6 Intern kontroll ur ett landstingsövergripande perspektiv 18
2.7 Hanteringen av omställningskostnader 19
2.8 Hantering av bidrag till Stockholms Konserthusstiftelse 20
2.9 Hanteringen av parti- och kanslistöd 23
2.10 Revisionens samlade bedömning 24
3 Delårsrapport 2016-08-30 25
3.1 Delårsrapport för Stockholms läns landsting 25
4 Resultatenheter inom landstingsstyrelsen 26
4.1 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat 26
4.2 Intern styrning och kontroll 29
4.3 Räkenskaper 33
5 Uppföljning av tidigare lämnade rekommendationer 33
6 Yttrande över Årsrapport 2015 33

Bilaga 1 Uppföljning av tidigare lämnade rekommendationer

Bilaga 2 Yttrande över årsrapport 2015

1 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat - prognos per 2016-08-31

1.1 Ekonomiskt resultat ur ett landstingsövergripande perspektiv

Landstingsstyrelsen prognostiserar årets resultat för SLL till -189 mnkr. Prognosen innehåller jämförelsestörande poster i form av prognostiserade omställningskostnader på 1 139 mnkr samt en realisationsvinst på 714 mnkr[1]. Exklusive dessa poster uppgår det prognostiserade helårsresultatet till 236 mnkr, vilket är 234 mnkr högre än fullmäktiges resultatkrav.

Styrelsens prognoser för helårsresultatet har förbättrats under året. I tertialrapporten per april berodde förbättringen på ökade skatteintäkter, högre resenärsintäkter och minskade räntekostnader. Prognosen har sedan varit oförändrad fram till augusti då realisationsvinster tillkom i prognosen. Det anges dock att det i prognosen ingår viss osäkerhet när det gäller utvecklingen av skatteintäkterna och kostnaderna för köpt hälso- och sjukvård. I oktober kommer dessutom Finansinspektionen att besluta om diskonteringsräntan som används vid beräkningen av bolagens pensionsskuld. En sänkning skulle innebära ökade pensionskostnader för landstinget.

Avvikelsen i resultat mot budget uppgår för samtliga verksamheter i landstinget till 948 mnkr. Följande resultatenheter prognostiserar de största resultatavvikelserna mot budget:

- Hälso- och sjukvårdsnämnden (-250 mnkr) – beror till största del på ökade kostnader för primärvård med 225 mnkr.
- AB Storstockholms Lokaltrafik (+146 mnkr) – beror på ökade biljettintäkter med ca 194 mnkr, vilket i huvudsak förklaras av en starkare resandeutveckling än budgeterat och gynnsamma priseffekter till följd av så kallade överströmningar från billigare till dyrare biljettyper.
- Koncernfinansiering (+683 mnkr) – beror på ett antal poster som avviker positivt från budget, som ökade skatteintäkter med 357 mnkr, ökade statsbidrag med 188 mnkr på grund av högre ersättning för asylvård och förlossningsvård, samt lägre arbetsgivaravgifter och pensionskostnader med sammanlagt 188 mnkr.
- Landstingsfastigheter i Stockholm (+165 mnkr) – beror på realisationsvinster från fastighetsförsäljning.
- Nya Karolinska Solna (NKS) (+132 mnkr) – beror på outnyttjad reserv (+64 mnkr), lägre räntekostnader till följd av det låga ränteläget (+32) och lägre servicekostnader för projektavtalet (+40 mnkr).

Landstingets totala intäkter[2] prognostiseras till 90 374 mnkr, exkl. jämförelsestörande realisationsvinster, vilket är 1 024 mnkr (1,1 procent) högre än budgeterat. De intäktsposter som står för merparten av avvikelsen är resenärsintäkter (+195 mnkr), hyresintäkter och försäljning av övriga tjänster och varor (+166 mnkr), statsbidrag och övriga bidrag (+215 mnkr) samt de samlade skatteintäkterna (+357 mnkr).

[1] Avser fastighetsförsäljning i anslutning till NKS och försäljning av en tomträtt vid Slakthusområdet.
[2] Verksamhetens intäkter och samlade skatteintäkter

De totala kostnaderna[3], exkl. omställningskostnaderna, uppgår enligt prognosen till 90 137 mnkr, vilket är 789 mnkr (ca 0,9 procent) högre än budgeterat. Av budgetavvikelsen är 426 mnkr hänförbart till kostnader för köpt hälso- och sjukvård, 199 mnkr till övriga material och varor samt 177 mnkr till lokalkostnader och hyra av utrustning. Samtidigt beräknas kostnaderna för köpt trafik bli 107 mnkr lägre än budgeterat. Avskrivningarna beräknas bli 214 mnkr högre än budgeterat, vilket är hänförbart till ändrade avskrivningsplaner och nedskrivningar inom trafikverksamheten.

Prognosen för verksamhetens kostnader visar på en högre kostnadsökning (4,7 procent) än budgeterat (3,8 procent). Enligt styrelsens delårsrapport är det en följd av att den stora investeringsvolymen gett ökade kapital och driftkostnader. Revisionen konstaterar dock att prognosen för investeringsvolymen för året ligger inom ramen för investeringsbudgeten. Skatteintäkterna beräknas öka mer än beräknat (5,2 procent) jämfört med föregående år, vilket tillsammans med reavinster förklarar att resultatet mot budget ändå är positivt.

Periodens investeringar uppgår till 8 890 mnkr, vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 54 procent i förhållande till årets budget. Detta är något lägre än upparbetningsgraden för motsvarande period föregående år (59 procent). Landstingsstyrelsen prognostiserar en upparbetningsgrad på 97 procent för helåret. Investeringarna inom vården inkl. NKS beräknas överstiga budgeten med 69 mnkr, vilket främst beror på ökade utgifter i samband med ny- och ombyggnationer på Södertälje sjukhus och Södersjukhuset, men även på högre förväntade utgifter för leverans av utrustning till NKS. Investeringar inom trafiken förväntas understiga budgeten med 275 mnkr, vilket bland annat beror på omarbetade betalningsplaner och förskjutningar av projekt inom olika program samt på överprövade upphandlingar av fordon inom programmet Roslagsbanan. Även prognosen för den utbyggda tunnelbanan är 110 mnkr lägre än budgeterat, vilket förklaras med lägre projekteringsutgifter och senarelagd byggstart av tunnelbanan till Arenastaden.

För att täcka framtida omställningskostnader har landstingsfullmäktige i årsredovisningarna för 2011- 2013 beslutat att reservera medel inom eget kapital med sammanlagt 5 300 mnkr för att möta omställningskostnader som planeras uppgå till 3 500 mnkr under perioden 2015-2018. Detta mot bakgrund av de stora förändringar som pågår inom ramen för Framtidens hälso- och sjukvård (FHS). Fullmäktige beslutade i Mål och budget 2016[4] att med hänvisning till synnerliga skäl[5] budgetera ett negativt resultat för innevarande år på -1 180 mnkr. Balanskravsresultatet för 2016 förväntas bli -903 mnkr. Utifrån synnerliga skäl kommer det negativa balanskravsresultatet inte att återställas utan kommer att täckas med reserverade medel.

Revisionen bedömer landstingsstyrelsens prognos för årets resultat, med beaktande av de osäkerhetsfaktorer som anges föreligga som utvecklingen av skatteintäkterna och kostnaderna för köpt hälso- och sjukvård, i allt väsentligt som rimlig. Utfallet kan även påverkas av beslut om en eventuell förändring i diskonteringsräntan som används för beräkningen av bolagens pensionsskuld.

[3] Verksamhetens kostnader, avskrivningar och finansnettot
[4] LS 2015-0399, kap 23.1
[5] Kommunallagen 8 kap. 5b§

Med hänvisning till synnerliga skäl finns inget balanskravsresultat att återställa. I övrigt bedömer revisionen att landstingstyrelsen i huvudsak har analyserat och kommenterat resultatavvikelserna i förhållande till budget på ett i huvudsak tillfredställande sätt i styrelsens delårsrapport.

1.2 Verksamhetsmässigt resultat ur ett landstingsövergripande perspektiv

Landstingsfullmäktige har beslutat om sex övergripande mål och 19 delmål, vilka mäts och följs upp genom 43 indikatorer. Ett delmål bedöms av landstingsstyrelsen vara uppfyllt när minst hälften av underliggande indikatorer är uppfyllda och på motsvarande sätt anses ett övergripande mål vara uppfyllt när minst hälften av delmålen är uppfyllda. Landstingsstyrelsen har i delårsrapporten följt upp två av de övergripande målen, en ekonomi i balans samt förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården.

Av landstingsstyrelsens förvaltnings anvisningar för delårsrapport 2016 framgick att förvaltningar och bolag endast skulle lämna prognoser för indikatorer som svarade mot det övergripande målet *en ekonomi i balans*. För övriga övergripande mål skulle istället det arbete som pågår för att säkerställa måluppfyllelsen beskrivas. I landstingets delårsrapport saknas också prognos för andra övergripande mål än *ekonomi i balans*.

Styrelsen prognostiserar att det övergripande målet *ekonomi i balans* kommer att uppnås. Revisionen konstaterar dock att indikatorn *ett positivt resultat enligt balanskravet* redovisas i enlighet med tidigare modell där omställningskostnader ingick i beräkningen[6]. Landstingsstyrelsen anger att förklaringen till det är att när målet fastställdes i juni 2015 så utgick man från den beräkningsmodellen. Det prognosticerade resultatet enligt balanskravet är egentligen negativt med 903 mnkr, vilket framgår i andra delar av styrelsens delårsrapport.

Som nämnts ovan lämnar styrelsen ingen samlad bedömning av det förväntade utfallet för det övergripande målet *förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården*. Däremot anges att två av fyra delmål beräknas uppnås. Prognosen för ett av delmålen är osäker, medan ett annat inte bedöms uppnås. Styrelsen har gjort mätning per augusti av underliggande indikatorer, men gör ingen analys av orsakerna till avvikelser från målvärden.

Prognos saknas helt för det övergripande målet *ett fritt tillgängligt kulturliv med hög kvalitet*. Landstingsstyrelsen anger prognoser för vissa av indikatorerna till de övergripande målen *hållbar tillväxt och utveckling* samt *attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare*.

Revisionens bedömning sedan tidigare år kvarstår, dvs. att det behövs en översyn av principerna för hur slutsats om måluppfyllelse kan dras för landstingets övergripande mål.

[6] Rådet för kommunal redovisning inkom i oktober 2015 med information om beräkningen och redovisning av balanskravsresultat som motsvarar kraven i kommunalredovisningslagen, vilket redan har använts av landstingsstyrelsen vid årsbokslutet 2015

Revisionen bedömer att landstingsstyrelsens prognos gällande det övergripande målet *en ekonomi i balans* är rimlig. Även om landstingsstyrelsen inte lämnar en egen bedömning av målet *förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården* kan revisionen konstatera att målet, utifrån landstingsstyrelsens bedömningsmodell, sannolikt kommer att uppnås eftersom prognosen är att hälften av de ingående delmålen uppfylls. Revisionen har dock tidigare[7] konstaterat att det är svårt att dra slutsatser om fullmäktiges övergripande mål då utfall kopplat till valda mål och indikatorer inte ger en tydlig bild.

Inom hälso- och sjukvården beräknas antalet läkarbesök 2016 bli lägre än budget och föregående års utfall. Den största minskningen är hänförbar till primärvården och bedöms vara en effekt av ny ersättningsmodell som gäller från 2016. Inom slutenvården beräknas antalet vårdtillfällen bli lägre än budgeterat och föregående års utfall. Akutsjukhusen anger framför allt bristen på sjuksköterskor som en viktig orsak till den lägre produktionen av vårdtillfällen.

Inom kollektivtrafiken på land beräknas antalet påstigande öka något jämfört med föregående år. Störst ökning återfinns inom trafikslag lokalbanor och beror till stor del att Lidingöbanan har öppnats. Årets utfall beräknas vara i nivå med budget. Antalet passagerare inom kollektivtrafiken på vatten beräknas öka jämfört med såväl budget som föregående år och beror framför allt på två nya pendelbåtslinjer.

1.3 Uppdrag från fullmäktige

I samband med fullmäktiges mål och budget 2016 fick styrelser och nämnder 17 nya uppdrag av landstingsfullmäktige, samtidigt som det fanns sammanlagt 20 uppdrag som kvarstår från budget 2012-2015. Genomförandegraden för dessa 37 uppdrag är 46 procent genomförda och 54 procent delvis genomförda uppdrag. Landstingsstyrelsen redovisar i delårsrapporten alla givna uppdrag från 2012-2016, dvs. också de som redan har återrapporterats som genomförda tidigare år. Redovisningen har blivit tydligare genom att de redan återrapporterade uppdragen särredovisas i egen kolumn.

Löpande under 2016 har landstingets styrelser och nämnder fått 24 nya uppdrag. Samtidigt fanns det 20 äldre uppdrag givna under 2014-2015 som ännu inte har genomförts, vilka tas med i landstingsstyrelsens redovisning av de löpande uppdragen. Av de totala 44 uppdragen har 32 procent genomförts, 48 procent delvis genomförts och 20 procent har inte genomförts. Revisionens bedömer landstingsstyrelsens redovisning av status för uppdragen till stor del som rimlig. Revisionen kommer inför årsrapporten till landstingsstyrelsen att genomföra en granskning av landstingsstyrelsens uppföljning av uppdragen.

1.4 Revisionens samlade bedömning

Revisionen kan konstatera att det i prognosen för det ekonomiska resultatet finns vissa osäkerhetsfaktorer såsom utvecklingen av dels skatteintäkterna, dels kostnaderna för köpt hälso- och sjukvård. Utfallet av årets resultat kan även påverkas av en eventuell ändring i diskonteringsräntan som används för beräkning av bolagens

[7] Landstingsrevisorerna, Årsrapport 2015 för Landstingsstyrelsen

pensionsskuld. Med hänvisning till synnerliga skäl finns inget balanskravsresultat att återställa.

Revisionen bedömer landstingsstyrelsens prognos gällande målet *en ekonomi i balans* som rimlig. Även om landstingsstyrelsen inte lämnar en egen bedömning av målet *förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården* kan revisionen konstatera att målet, utifrån landstingsstyrelsens bedömningsmodell, sannolikt kommer att uppnås eftersom prognosen är att hälften av de ingående delmålen uppfylls.

Revisionen bedömer landstingsstyrelsens prognos för det ekonomiska resultatet, med beaktande av de osäkerhetsfaktorer som föreligger, i allt väsentligt som rimlig. Det verksamhetsmässiga resultatet kan dock inte bedömas eftersom prognos endast lämnats för det övergripande målet ekonomi i balans i landstingsstyrelsens delårsrapport.

2 Styrning samordning och kontroll

2.1 Ekonomistyrning

2.1.1 Landstingets budget- och planeringsprocess

Landstinget införde i samband med arbetet med 2016 års budget en ny budgetprocess i syfte att säkerställa ett effektivt budgetarbete. Budgetprocessen börjar inte, som tidigare, med att nämnder och styrelser tar fram egna budgetförslag som underlag till landstingets budget. Istället tas ett planeringsunderlag[8] fram av landstingsstyrelsens förvaltning utifrån direktiv och ekonomiska ramar i föregående års budget. Planeringsunderlaget skickas i mars till nämnder och styrelser för yttrande. Planeringsunderlaget och inkomna yttranden utgör underlag för nästkommande budget som fullmäktige beslutar om i juni. Efter beslutet arbetar sedan förvaltningar och bolag fram en slutlig budget under hösten. Den slutliga budgeten för respektive verksamhet ska beslutas av berörd nämnd/styrelse och inrapporteras till landstingsstyrelsens förvaltning. Slutlig budget för hela landstinget beslutas av landstingsstyrelsen och anmäls till landstingsfullmäktige i december.

Den förändrade budgetprocessen innebär att förvaltningars och bolags budgetarbete inte längre behöver göras i två omgångar, dvs. inför och efter fullmäktiges beslut. Samtidigt behöver förvaltningar och bolag i varierande grad stödja landstingsstyrelsens förvaltning med material till landstingsdirektörens planeringsunderlag. Förvaltningarnas och bolagens inblandning i framtagandet av landstingsdirektörens planeringsunderlag har inte någon tydlig form och sker informellt. Förvaltningar och bolag ska efter att planeringsunderlaget sänts ut analysera och ta fram förslag till nämndens/styrelsens yttrande över detta. Det är i yttrandet som nämnden/styrelsen har möjlighet att ange t.ex. avvikande uppfattning eller argumentera för eventuella tillkomna behov. Ärendet om budget är ett av de centrala besluten i kommunal verksamhet och utgör planen för en nämnds verksamhet. Yttrandet över budgeten blir i den ändrade budgetprocessen den beredning av budgetbeslutet och möjlighet för

[8] Landstingsdirektörens planeringsunderlag

nämnden/styrelsen att lämna särskilda budgetförslag som kommunallagen föreskriver[9].

Revisionen har noterat att trafiknämnden i april 2015 beslutat[10] att, utan eget ställningstagande, överlämna förvaltningens yttrande över planeringsunderlaget för 2016 och förslag till omprioritering av investeringar för fortsatt beredning inför beslut i landstingsstyrelsen och landstingsfullmäktige[11]. Revisionen pekade i trafiknämndens årsrapport för 2015 på att nämnden genom denna hantering inte tagit det ansvar som nämnden har i enlighet med kommunallagen och reglementet. Nämnden har heller inte tagit ställning till förvaltningens yttrande över planeringsunderlaget, inklusive förslag till omprioritering av investeringar, för 2017[12]. Revisionens synpunkt från 2015 kvarstår.

När det gäller yttrande över planeringsunderlaget för 2017 har inte heller hälso- och sjukvårdsnämnden tagit ställning till förvaltningens förslag[13]. Denna beslutsordning förefaller nu ha etablerats som praxis för samtliga nämnder med undantag för nämnder som drivs i bolagsliknande former. I prövandet av en nämnds ansvar är utgångspunkten att den som avstått från att delta i ett beslut ska ha åberopat ett alternativt beslut, vilket här inte varit fallet. Revisionen konstaterar att problematiken nu omfattar även hälso- och sjukvårdsnämnden liksom vissa övriga nämnder.

Landstinget har en omfattande investeringsverksamhet där de främsta aktörerna är landstingsstyrelsen, genom fastighets- och investeringsberedningen, och trafiknämnden. Respektive nämnd har ansvar för den egna verksamheten samtidigt som landstingsstyrelsen har ansvar för att utöva uppsikt över övriga nämnders verksamhet.

Trafiknämnden ansvarar, enligt reglementet, för investeringar i trafikfastigheter, -anläggningar och fordon som motsvarar halva landstingets investeringsvolym de närmaste 10 åren. I maj 2016 träffade en majoritet av partierna i landstinget en överenskommelse[14] om finansiering och framtidssatsningar för kollektivtrafiken. Överenskommelsen skiljer sig på flera väsentliga punkter, t.ex. byggstart för tvärbanan till Kista, från trafikförvaltningens yttrande som trafiknämnden överlämnade utan eget ställningstagande för fortsatt beredning inför beslut i landstingsstyrelse/landstingsfullmäktig[15]. Av fullmäktiges budget 2017, beslutad i juni 2016, framgår att överenskommelsens förslag integrerats i budgeten. Av budgeten framgår att tidigareläggningen av Kistagrenen möjliggjorts genom höjda biljettintäkterna.

I granskningen av trafikplaneringen (se avsnitt 2.3) har revisionen konstaterat att prioritering utifrån mål och ekonomiska förutsättningar inte har efterfrågats av nämnden. Revisionen bedömer i rapporten att nämnden aktivt behöver ta ställning till hur ekonomiska förutsättningar och eventuella målkonflikter ska hanteras. Här

[9] Kommunallagen 5 kap 26§ respektive 8 kap 7§
[10] Trafiknämnden 2015-04-14 § 80
[11] Trafiknämnden 2015-04-14 § 80
[12] Trafiknämnden 2016-04-19 § 53
[13] Hälso- och sjukvårdsnämnden 2016-04-19 § 62
[14] Meddelande om: Överenskommelse om kollektivtrafikens finansiering för framtidssatsningar på grön kollektivtrafik, 2016-05-10. Miljöpartiet, Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet.
[15] Inom ramen för överenskommelsen föreslogs också justeringar av taxan för både periodbiljetter som enkelbiljetter och att enhetstaxa ersätter det nuvarande zonsystemet.

behöver transparenta modeller och former för prioritering av investeringar utifrån ekonomi och mål ges ökat fokus. Vidare behöver arbetet med att tydliggöra olika alternativ i den långsiktiga trafikplaneringen kopplat till olika finansiella scenarier få en mer framträdande roll. I enlighet med kommunallagen[16] får inte sådana ärenden delegeras från nämnd till förvaltning.

De landstingsgemensamma uppföljningsformer i form av månads- och tertialrapportering samt delårsrapport och årsrapport, som tagits fram av landstingsstyrelsens förvaltning och som gäller för samtliga nämnder innebär för investeringsprojektens del enbart en ekonomisk uppföljning gällande årets budget, prognos och utfall. Uppföljningen ställer inga krav på löpande uppföljning av investeringsprojekten som helhet, till exempel gällande prognos för projektets totala utgift. Revisionen har i delrapporten för trafiknämnden pekat på att nämnden, utifrån sitt verksamhetsansvar, löpande bör ställa krav på underlag med investeringsprogrammens långsiktiga konsekvenser med bedömning av totala utgifter jämfört med budget, sluttid och eventuella väsentliga avvikelser i utförandet.

2.1.1 Ekonomisk ram för akutsjukhusen

Landstingsfullmäktige har för 2016 förutom ett resultatkrav även beslutat om en ekonomisk ram för landstingets akutsjukhus. Den ekonomiska ramen ska enligt budgeten täcka kostnaderna för vård som utförs på hälso- och sjukvårdsnämndens uppdrag samt delar av de uppdrag som utförs på landstingsstyrelsens uppdrag, främst utbildningsuppdrag.

Fullmäktige har för att underlättat omställningen och ge akutsjukhusen förutsättningar att minska kostnadsökningarna beslutat om omställningsavtal för sjukhusen. I omställningsavtalen preciseras att den ekonomiska ramen ska täcka kostnaderna för utförandet av uppdraget i enlighet med omställningsavtalet. Den ekonomiska ramen har anpassats för planerade verksamhetsförändringar och för en prisuppräkning med 2,5 procent mellan 2015 och 2016 och med 1,5 procent per år därefter. Landstingsstyrelsen har i december 2015 beslutat om teknisk justering[17] av landstingsbidragen[18]. Genom beslutet utökades hälso- och sjukvårdsnämndens landstingsbidrag med 589 mnkr med anledning av omställningsavtalen, driftsättning av NKS och strategiska investeringar. Justeringen innebär att akutsjukhusens ersättningsnivå och ekonomiska ram anpassats till de tecknade omställningsavtalen.

Den ekonomiska ramen motsvarar den ersättning som sjukhuset får enligt omställningsavtalet. Av intervjuer framgår att det inte är helt tydligt vad den ekonomiska ramen innebär för akutsjukhusen. Det finns t.ex. delade meningar om ramen är en kostnads- eller intäktsram. Revisionen fortsätter att granska landstingsstyrelsens styrning av landstingets verksamheter i särskilda projekt gällande dels ekonomistyrning, dels koncernstyrning och uppsiktsplikt. Granskningarna kommer att avrapporteras i januari/februari 2017 och beaktas i slutrevisionen av landstingsstyrelsen.

[16] Kommunallagen 6 kap, § 34, om ärenden som inte får delegeras.
[17] Fullmäktige beslutade 2015-06-16—17 att bemyndiga landstingsstyrelsen att göra justeringar av teknisk art i mål och budget 2016
[18] Anmälan av slutlig budget 2016 för Stockholms läns landsting (LS 2015-0328)

Bedömning

Den nya budgetprocessen som introducerades inför 2016 års budget kan ses som en del i det arbete som pågår för att stärka ekonomistyrningen och för att dämpa kostnadsutvecklingen. Modellen innebär att det är ett ökat fokus på landstingsfullmäktiges direktiv och ekonomiska ramar, men med risk för att det blir svårare att fånga upp förändrade förutsättningar för eller utökade behov i verksamheterna. De yttranden som nämnder och styrelser lämnar på planeringsunderlagen fyller därmed en viktig funktion. Ur formell synvinkel är yttrandena dessutom nödvändiga för att uppfylla krav på nämndberedning samt nämndernas möjlighet att lämna särskilda budgetförslag. Att nämnder väljer att inte ta ställning till ett för dem centralt beslut för verksamheten nästkommande år menar revisonen inte heller är i linje med det ansvar nämnden har enligt kommunlagen.

Lanstingsstyrelsen har en särskild roll och ett ansvar att se till att ärenden är tillräckligt beredda innan beslut tas i fullmäktige. Revisionen menar därför att landstingsstyrelsen behöver tydliggöra att det är väsentligt att nämnderna tar ställning till budget och budgetförutsättningar inför beslut i fullmäktige i den ändrade budgetprocessen. Enligt revisionens bedömning skulle visserligen ett beslut att överlämna budgetärendet utan eget ställningstagande kunna ses som att nämnden indirekt tagit ställning och därmed har godkänt planeringsunderlaget. Detta eftersom nämndens ledamöter annars borde ha åberopat ett alternativt beslut. Revisionen bedömer dock att det är ett otydligt sätt för fullmäktige att sedan ta ställning till en nämnds ansvar.

Nämnderna måste ta ett övergripande ansvar för hela verksamheten och kan inte genom att avstå från att ta beslut avhända sig det politiska ansvaret att fatta beslut och utöva inflytande i frågor som har betydelse för medborgarna[19]. I sammanhanget vill revisionen särskilt lyfta fram att det för trafiknämndens del handlar om att nämnden har avstått från att ta ställning till prioritering av investeringar. Revisionen bedömer att trafiknämnden inte heller ur ett långsiktigt planeringsperspektiv har efterfrågat och tagit ställning till beslutsunderlag som tar hänsyn till samlade långsiktiga ekonomiska perspektiv och målkonflikter. Det handlar här om att en nämnd med ansvar för hälften av landstingets investeringsvolym väljer att delegera ansvaret för prioritering till sin förvaltning. Nämndens val att inte yttra sig i budgetärendet innebär också att konsekvenserna av de investeringar som fullmäktige beslutat om inom ramen för budget 2017 inte tydliggjorts och beretts i nämnden.

Det är vidare revisionens mening att landstingsstyrelsen, utifrån dels sitt uppsiktsansvar, dels sitt särskilda ansvar för landstingets övergripande ekonomiska planering, bör utveckla former för den långsiktiga ekonomiska planeringen kopplat till effekter av landstingets investeringsverksamhet. Revisionen menar att landstingsstyrelsens uppsikt som omfattar god ekonomisk hushållning inte enbart kan handla om hur investeringsbudgeten för det enskilda året hanteras utan också den långsiktiga ekonomiska planeringen kopplat till effekter av landstingets investeringsverksamhet inför beslut i fullmäktige. Det är också revisionens mening att fullmäktige, på lämplig nivå bör hållas informerad om utvecklingen av de investeringsprojekt som fullmäktige beslutat om. Därför anser revisionen att landstingsstyrelsen bör utveckla formerna för den löpande uppföljningen och återrapporteringen av investeringspro-

[19] Regeringsrättens årsbok RÅ 1977 ref, 28 I och II

jekten med bedömning av totala utgifter, sluttid och eventuella avvikelser i utförandet.

Rekommendationer:

- Landstingsstyrelsen behöver tydliggöra att det är väsentligt att nämnderna tar ställning till budget och budgetförutsättningar inför beslut i fullmäktige i den ändrade budgetprocessen.
- Landstingsstyrelsen behöver säkerställa att beslut om prioritering mellan investeringar som trafiknämnden är ansvarig för är beredda av nämnden.
- Landstingsstyrelsen bör utveckla den långsiktiga ekonomiska planeringen kopplat till effekter av landstingets investeringsverksamhet inför beslut i fullmäktige.
- Landstingsstyrelsen bör utveckla formerna för uppföljning och återrapportering av investeringar med bedömning av totala utgifter, sluttid och eventuella avvikelser i utförandet.

2.2 Följsamheten till finanspolicyn

Revisionen har granskat den interna kontrollen kopplat till nämnders och styrelsers följsamhet till finanspolicyn[20] och uppföljningen av policyn. Granskningen har utförts genom analys av styrdokument, intervjuer samt stickprov på fyra verksamheters[21] rapportering till Stockholms läns landstings Internfinans AB (Internfinans) och landstingsstyrelsen.

2.2.1 Ansvar och roller

Finanspolicyn gäller samtliga nämnder och styrelser samtidigt som den finansiella verksamheten inom landstinget är koncentrerad till Internfinans. Nämnder och styrelser ska i samband med varje bokslut rapportera valutarisker, förskottsbetalningar och bankgarantier. I enlighet med finanspolicyn ansvarar landstingsstyrelsen för uppföljning av att den finansiella verksamheten bedrivs i enlighet med policyn, medan Internfinans ansvarar för att hantera finansiella risker för landstingskoncernen. Begreppet hantera finansiella risker kopplat till landstingskoncernen definieras inte i finanspolicyn.

2.2.2 Uppföljning och kontroll

Lanstingsstyrelsens förvaltning följer upp att nämnder/styrelser följer finanspolicyn dels genom att ta del av den rapportering som nämnder/styrelser lämnar i delårs- och årsrapport, dels genom att följa upp vissa specifika riskområden[22] i policyn. Internfinans är i enlighet med finanspolicyn slutmottagare av denna rapportering och använder den som underlag i den finansiella riskhanteringen. Därutöver gör Internfinans egna riskbaserade uppföljningar genom att fokusera på verksamheter som har transaktioner som omfattas av restriktioner i finanspolicyn.

Granskningen har visat att förvaltningar och bolag[23] har begränsad kännedom om innehållet i sina leverantörsavtal när det gäller klausuler som innebär valutarisker. Detta innebär i sin tur en risk att dessa inte hanteras i enlighet med policyn och där-

[20] Finanspolicy, Landstingsfullmäktige, 2016-01-01, LS 2015-0946
[21] Locum/landstingsfastigheter, Danderyds sjukhus AB, trafiknämnden och förvaltningen för utbyggd tunnelbana.
[22] Valutarisk, förskottsbetalningar och garantier.
[23] Stickprovsgranskningen vid Danderyds sjukhus AB och trafiknämnden/SL

med inte rapporteras på ett fullständigt och likartat sätt. I övrigt har granskningen visat att det finns förvaltningar och bolag som inte har en formaliserad riskbedömning på nämnd-/styrelsenivå inom det finansiella området.

Sedan slutet av föregående år har Internfinans utvecklat och ökat sin uppföljning. Ett exempel är att Internfinans nu har påbörjat ett arbete för att få kännedom om vilken funktion/vilka tjänstemän på respektive verksamhet som praktiskt bär ansvaret för säkerställandet av följsamheten till finanspolicyn. På det sättet kan informationsöverföring från och till Internfinans ske på ett bättre sätt. Vidare har Internfinans börjat strukturera sin riskanalys så att både riskområden och med vilken periodicitet uppföljningen ska ske framgår per nämnd/bolag. Uppföljningen kan ske på olika sätt, t.ex. via mail eller telefon. Utöver detta görs även halvårsvisa avstämningar med landstingets förvaltningar och bolag via enkät för att identifiera riskområden som ytterligare behöver bearbetas.

All uppföljning som Internfinans gör presenteras för bolagets styrelse i samband med styrelsesammanträden.

Bedömning
Revisionen bedömer att landstingsstyrelsen och Internfinans sammantaget har en tillräcklig uppföljning av hur finanspolicyn följs. Ansvar och roller mellan lanstingsstyrelsens förvaltning och Internfinans kan bli tydligare genom att i finanspolicyn närmare definiera omfattningen för Internfinans ansvar att hantera finansiella risker för hela landstingskoncernen. Uppföljningen av hur finanspolicyn följs i nämnder och bolag kan förbättras till exempel genom att tydligare efterfråga den typ av klausuler i avtal som kan innebära valutarisker och ange vilket ansvar respektive verksamhet har för hanteringen av dessa. Revisonen bedömer att uppföljningen av främst valutarisker och förskottsbetalningar, som Internfinans utvecklat under det senaste året, ger en bra grund för uppföljning men att rutinerna för uppföljningen kan utvecklas.

Rekommendation:

- Landstingsstyrelsens förvaltning bör tillsammans med Internfinans ledning föreslå förtydliganden i finanspolicyn när det gäller Internfinans ansvar för att hantera finansiella risker för hela landstingskoncernen.

2.3 Trafikplanering

Trafiknämnden ansvarar för landstingets trafikplanering vilken omfattar såväl den strategiska som den operativa planeringen av den regionala kollektivtrafiken. Uppdraget omfattar även ansvar för landstingets långsiktiga övergripande trafikplanering (samtliga trafikslag) vilket är en del av den regionplanering som tillväxt- och regionplanenämnden i övrigt ansvarar för. Trafiknämnden har också ansvar för landstingets trafikpolitik. Revisionen har i ett särskilt projekt [24] granskat om trafiknämnden bedriver trafikplaneringen i enlighet med fullmäktiges uppdrag så att styrningen mot fullmäktiges mål och genomförandet av RUFS:en säkerställs.

Revisionens slutsats i rapporten är att trafiknämndens styrning och kontroll av trafikplaneringen inte är helt tillräcklig. Trafiknämnden behöver säkerställa att det finns

[24] Landstingsrevisorerna, Projektrapport 3/2016 Trafikplaneringen i landstinget

processer och styrdokument för en tillräcklig styrning mot trafiknämndens del i fullmäktiges mål för kollektivtrafiken och RUFS:ens genomförande. Revisionen menar vidare att nämnden aktivt behöver ta ställning till hur ekonomiska förutsättningar och eventuella målkonflikter ska hanteras. Här ingår att säkerställa att principiella beslut inte delegeras från nämnd till förvaltning i strid med kommunallagen (se avsnitt 2.1).

Revisionen noterar samtidigt, liksom i tidigare granskning, att nuvarande ansvarsfördelning mellan trafiknämnden och tillväxt- och regionplanenämnden innehåller vissa otydligheter när det gäller den långsiktiga, övergripande trafikplaneringen och trafikpolitiken. Det leder till en del praktiska svårigheter, men också till att det finns risk att viktiga samband mellan kollektivtrafikens planering och regionplaneringen försvagas. I revisionens rapport lyfts exempel på otydlighet (ansvaret för cykelfrågor) liksom frågan om hur trafiknämnden praktiskt ska kunna ta det formella ansvaret gällande den övergripande trafikplaneringen och trafikpolitiken i samband med framtagandet av RUFS 2050. Revisionen noterar att pågående arbete inom trafikförvaltningen med att ta fram en samlad trafikpolitisk inriktning för cykel, bil och gång har avstannat. Revisionen understryker mot denna bakgrund behovet av att landstingsstyrelsen i samverkan med berörda nämnder analyserar hur förväntningar, förutsättningar och former för ansvarstagande kopplat till den övergripande trafikplaneringen och trafikpolitiken kan tydliggöras.

2.4 Hantering av klimatförändringens konsekvenser

Samhällets sårbarhet beror på hur mycket klimatet förändras, men också på hur väl förberedda olika organisationer är för att möta och anpassa sig till nya förutsättningar[25]. I Stockholmsregionen kommer klimatförändringen med ökad temperatur och förhöjda vattennivåer bl.a. innebära dels stora regnmängder som kan leda till att översvämningar blir vanligare, dels längre värmeböljor[26]. Detta kan orsaka skador på infrastrukturen med konsekvenser för den dagliga verksamheten, men det kan också påverka sjukdomspanoramat med nya infektionssjukdomar och andra hälsokonsekvenser som följd[27]. Verksamhet som landstinget bedriver, sjukvård och kollektivtrafik, är samhällsviktig och därmed särskilt skyddsvärd[28] och det är därför väsentligt att planera och vidta förebyggande åtgärder, såväl utifrån ett krishanterings- som utifrån ett klimatanpassningsperspektiv.

Revisionen har genomfört en översiktlig granskning (intervjuer och dokumentstudier) avseende hanteringen av klimatförändringens konsekvenser vid Södersjukhuset AB, trafiknämnden, Locum AB[29] och SLL IT. Dessutom har landstingsstyrelsen granskats utifrån ett landstingsövergripande perspektiv.

Varje myndighet ska årligen analysera sådana risker och sårbarheter som kan försämra förmågan till verksamhet[30]. Varje mandatperiod ska dessutom en plan för att hantera extraordinära händelser fastställas för de delar av verksamheten som alltid

[25] Ett Robust samhälle - Regional handlingsplan för klimatanpassning i Stockholms län, Länsstyrelsen Stockholm 2014:14
[26] Framtidsklimat i Stockholms län, Klimatologi Nr 21, 2015 SMHI
[27] Hälsoeffekter av ett förändrat klimat – risker och åtgärder i Stockholms län, Länsstyrelsen 2012
[28] Regional risk- och sårbarhetsanalys 2015, Rapport 2015:32, Länsstyrelsen Stockholm
[29] Granskningen vid Södersjukhuset AB, trafiknämnden, Locum AB avrapporteras i respektive verksamhets delrapport/delrapporterings-PM.
[30] Förordningen om krisberedskap och höjd beredskap SFS 2006:942

ska fungera[31]. Av landstingets plan för krisberedskap[32] framgår att landstinget ska ha god kunskap om risker och sårbarhet som kan påverka landstingets verksamheter. Konsekvenserna för den egna verksamheten ska analyseras. Landstinget ska vidare ha en planering för hur risker och sårbarhet ska undanröjas och minskas samt för hantering av konsekvenserna av extraordinära händelser. Risk- och sårbarhetsanalyser ska ske på alla nivåer i verksamheten. Varje nämnd/styrelse är ytterst ansvarig för planering och organisering av säkerhetsarbetet inom sin verksamhet. Privata utförare ska följa landstingets policy och riktlinjer för säkerhet och styrande dokument i övrigt[33]. Dessa styrande dokument avser risker generellt, dvs. inte enbart klimatanpassningsperspektivet.

Någon systematisk identifiering och hantering av konsekvenser och risker utifrån klimatförändringen har granskningen inte kunnat påvisa, varken på övergripande landstingsnivå eller på lokal ledningsnivå i de granskade verksamheterna. Däremot kan väder-/klimatrelaterade risker förekomma som en av många andra faktorer som värderas i den generella riskbedömningen. I landstingets övergripande risk- och sårbarhetsanalys 2015[34] har behovet av anpassning till ett förändrat klimat uppmärksammats. Där lyfts även behovet av att fastställa en koncerngemensam riskhanteringsprocess fram.

2.4.1 Verksamhetsnivå

Enstaka väder-/klimatrelaterade risker lyfts till ledningsnivå inom respektive granskad verksamhet, med undantag för SLL IT (se avsnitt 4.2.1). De väder-/klimatrelaterade riskerna är överlag ganska allmänt formulerade och av karaktären infrastrukturrisker. Eventuella hälsorisker kopplade till klimatförändringen saknas i de dokument revisionen tagit del av.

När identifiering och hantering av risker kopplade till väder och klimat görs, uppges det ofta ske löpande ute i den operativa verksamheten utan tydlig samordning på övergripande nivå. Åtgärderna förefaller mest ha karaktär av ”reaktivt beteende” snarare än förebyggande långsiktigt anpassningsarbete. Hantering av de risker som lyfts i internkontrollplaner visar framförallt ett kris- och beredskapsagerande. Enligt intervjuerna förekommer dock kontinuerliga kartläggningar/analyser av t.ex. översvämningsrisken (av trafikförvaltningen) och väderövervakning med riskvarning till sjukhusen (av Locum).

Vidare följer verksamheterna ofta nationella normer och regelverk specifika för just den verksamheten. Det framkommer i intervjuerna att regelverken endera inte tar hänsyn till klimatförändring eller att det är oklart hur det förhåller sig med den saken. Inom Locum projekteras t.ex. byggnationer som regel utifrån tidigare erfarenheter, dvs. hur skyfall, vind och värme varit bakåt i tiden, inte utifrån prognoser och bedömningar om framtida förhållanden.

En stor del av landstingets verksamhet utförs av privata utförare. Det innebär att roller och ansvar mellan beställande nämnd/styrelse och utförare regleras i avtal. Det kan även vara landstingsinterna verksamheter, som Locum och SLL IT, som utför

[31] Lag om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.
[32] LS 1406-0750
[33] Policy och riktlinjer för säkerhet inom Stockholms läns landsting LS 2015-0093, LS 1407-0877
[34] LS 1406-0751

tjänster åt andra verksamheter enligt en beställar-/utförarmodell. De privata utförarnas hantering av väder-/klimatrelaterade risker förefaller i varierande grad regleras och följas upp. Locums respektive SLL IT:s verksamhet styrs i stor utsträckning av hyresgästernas/kundernas beställningar och finansiering. Enligt Locum har till exempel de kylstrategier som tagits fram för sjukhusen inte helt anammats av sjukhusen på grund av ekonomiska skäl.

2.4.2 Landstingsövergripande nivå

Det finns inte någon sammanhållande funktion för hantering av klimatrelaterade risker och klimatanpassning i landstinget. Behovet av ett samlat grepp kring klimatrisker/-anpassning har dock under en tid diskuterats inom ramen för landstingets övergripande säkerhetsfunktion.

I förslaget till nytt miljöprogram (för 2017-2021) finns organisatoriska och praktiska åtgärder för klimatanpassning. Det anges att landstinget under programperioden ska utveckla en plan för klimatanpassning i syfte att förebygga och mildra påverkan av klimatförändringen samt att en klimatanpassningsorganisation för detta arbete ska fastställas. Revisionen noterar vidare att en kartläggning av förvaltningarnas/bolagens grad av klimatanpassning initierats av SLL Säkerhet och beredskap, som en del av arbetet med landstingets risk- och sårbarhetsanalys.

Inom Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) finns en funktion Centrum för arbets- och miljömedicin som har till uppgift att bidra med expertkunskap avseende klimat och hälsoeffekter. Enligt uppgift har dock efterfrågan från landstingets sida varit liten, medan den är större från myndighets- och kommunhåll.

2.4.3 Bedömning

Granskningen visar att det i nuläget inte finns någon funktion som har ett sammanhållande grepp om klimatanpassningsfrågan. De verksamheter som har omfattats av granskningen har i intervjuerna överlag haft svårt att relatera till klimatförändring både som begrepp och till de effekter som det kan ge på verksamheten. Det saknas också idag en systematisk identifiering och hantering av konsekvenser och risker utifrån klimatförändringen, såväl på lokal som på landstingsövergripande nivå.

När väder-/klimatrelaterade risker identifieras och hanteras sker det ofta löpande i den operativa verksamheten. Då finns risk att de inte rapporteras till ledningsnivå inom den aktuella verksamheten. Det innebär att kunskap om den totala riskbilden kan saknas på ledningsnivå såväl lokalt som på övergripande nivå i landstinget. Revisionen menar att detta i sin tur kan leda till att klimatrelaterade risker hanteras ”styckevis och delt” inom olika projekt/verksamheter, istället för att ett samlat grepp tas och risken i stort kan förebyggas.

Landstingets verksamheter anlitar i olika grad privata utförare som styrs via avtal. Otydlighet i ansvarsfördelning mellan beställare/utförare kan leda till att klimatrelaterade risker inte hanteras optimalt. Enligt Locum har till exempel de kylstrategier som tagits fram inte helt anammats av sjukhusen på grund av ekonomiska skäl.

Granskningen har visat att inga klimatrelaterade hälsorisker finns med i riskanalyserna. Revisionen bedömer att de hälsorisker som kan relateras till klimatförändringen särskilt behöver uppmärksammas.

Om miljöprogrammet blir det styrande dokumentet på området finns en risk att klimatrelaterade risker och anpassning till ett förändrat klimat automatiskt kategoriseras som en miljöfråga. Idag förefaller eventuella väder-/klimatrelaterade risker ofta lyftas fram av säkerhets-/kris- och beredskapsfunktioner. Revisionen vill understryka vikten av att tvärsektoriell kompetens finns med i arbetet med klimatrelaterade risker och anpassning, vilket behöver knytas till verksamhetsstyrningen. En koncerngemensam riskhanteringsprocess, som lyftes fram i landstingets risk- och sårbarhetsanalys 2015, skulle också kunna gagna hanteringen av klimatrisker.

Sammanfattningsvis kan revisionen konstatera att klimatanpassning är ett nytt arbetsområde som behöver utvecklas inom landstinget. Klimat- och väderrelaterade risker hanteras idag mer händelsebaserat än systematiskt. För att skapa en hållbar hantering av klimatförändringens konsekvenser är det viktigt att börja systematiskt analysera och planera för anpassningsåtgärder, även om åtgärderna inte behöver genomföras än. Revisionen ser därför positivt på de initiativ som tagits, som förslag att ta fram en klimatanpassningsplan och en klimatanpassningsorganisation. Revisionen kommer att fortsätta att följa landstingets anpassning till ett förändrat klimat.

2.5 Uppdragsbeskrivningar i underlag till fullmäktiges budget

Revisionen har noterat att det i den löpande texten i landstingfullmäktiges budget bland annat till kulturnämnden (KuN) och till tillväxt- och regionplanenämnden (TRN) anges sådant som nämnden förväntas göra. Samtidigt finns inte motsvarande skrivningar med som uttryckliga beslut om uppdrag i s.k. ”att-satser”. Detta medför att det är otydligt hur dessa mer allmänna skrivningar om inriktning på nämndens arbete ska hanteras jämfört med de särskilda uppdrag som ges till nämnderna som sedan följs upp och återrapporteras av landstingsstyrelsen. Granskning har också visat att vissa löpande skrivningar om vad som förväntas göras riktas direkt till kulturförvaltningen och inte till kulturnämnden.

Revisionen bedömer liksom tidigare år[35] att nämndernas särskilda uppdrag behöver tydliggöras i underlaget till landstingfullmäktiges budgetbeslut. För att nämndernas arbete utifrån reglemente inte ska sammanblandas med preciserade uppdrag bör även skillnaden mellan nämndernas uppdrag och mer allmän inriktning för nämndernas arbete förtydligas.

Rekommendation:

- Landstingsstyrelsen bör i underlaget till fullmäktiges budgetbeslut tydliggöra vad som är specifika uppdrag till respektive nämnd och som i så fall ska återrapporteras.

2.6 Intern kontroll ur ett landstingsövergripande perspektiv

Landstingsstyrelsen har beslutat om en internkontrollplan för landstingsstyrelsens förvaltning i samband med sitt sammanträde den 1 december 2015. Denna internkontrollplan innehåller även landstingsövergripande risker.

Revisionen har gjort en stickprovsgranskning av de högst värderade riskerna som utgör ca hälften av riskerna i internkontrollplanen. Granskningen har visat att risk-

[35] Landstingsrevisorerna, Årsrapport 2014 för Landstingsstyrelsen

beskrivningen är tydligare och att åtgärder och kontrollmoment är mer renodlade än tidigare år. Revisionen saknar dock en tydlig koppling av riskerna till måluppfyllelsen.

Landstingsstyrelsen har i delårsrapporten gjort en sammanställning av innehållet i internkontrollplanerna från landstingets verksamheter. Internkontrollplanerna har analyserats med fokus på vad som avviker från verksamheternas egna åtgärdsplaner. Avvikelser som berör aktuella strukturella verksamhetsförändringar och investeringar har lyfts upp för att hanteras ur ett koncernperspektiv.

För att samordna arbetet med intern kontroll och underlätta uppföljningen har SLL styrning och strategi[36] tagit fram en gemensam mall för internkontrollplan, som nämnder och styrelser ska implementera senast i samband med upprättandet av internkontrollplaner för 2018. I anvisningar till slutlig budget 2017 ingår ett avsnitt med en kortfattad vägledning för arbetet med internkontrollplanen. Revisionen saknar i mallen en tydlig koppling till måluppfyllelsen, vilket landstingets policy om internkontroll[37] hänvisar till. Inom SLL Styrning och strategi pågår ett arbete för att ta fram fler styrdokument inom internkontrollområdet.

SLL Styrning och strategi har under hösten 2016 också bjudit in alla verksamheter inom landstinget att vara med i ett landstingsövergripande nätverk för intern styrning och kontroll. Syftet med nätverket är att utbyta erfarenheter och information kring arbetet med intern kontroll.

Bedömning
Revisionen ser positivt på det arbete som pågår inom interkontrollområdet. Den gemensamma mallen för internkontrollplaner kommer att underlätta dels jämförbarheten mellan verksamheternas internkontrollplaner, dels landstingsstyrelsens uppföljning av den interna kontrollen inom landstinget. Analysen av risker och avvikelser från verksamheternas internkontrollplaner kan också med fördel utgöra grund för den landstingsövergripande riskbedömningen.

2.7 Hanteringen av omställningskostnader

Under åren 2012–2014 har fullmäktige beslutat att reservera 5,3 mdkr inom ramen för det egna kapitalet för att möta kommande omställningskostnader för FHS. I budget 2015 tog fullmäktige beslut om att disponera 3,5 mdkr av de totalt reserverade 5,3 mdkr i form av beslut om omställningsbidrag per vårdproducerande nämnd/styrelse och år för perioden 2015-2018 och framåt. Likartade beslut om fördelning av omställningsbidrag har därefter tagits i budget för både 2016 och 2017.

I budget 2015, 2016 och 2017 ingår beslut om omställningsbidrag till resultatenheten koncernfinansiering, KcFi, inom landstingsstyrelsen. De i budget beviljade omställningsbidragen till KcFi har varierat mellan åren, från 347 mnkr till 540 mnkr. KcFi bedriver ingen egen verksamhet som kan generera omställningskostnader utan detta omställningsbidrag är avsett att användas för oförutsedda omställningskostnader hos landstingets vårdproducenter.

[36] SLL Styrning och strategi ansvarar bland annat för styrmodeller inklusive ägarstyrning och intern styrning och kontroll.
[37] LS 1303-0431, beslutat av landstingsfullmäktige 2013-06-11

Fullmäktige beslutade i juni 2015 om omställningsbidrag per nämnd/styrelse för 2016. Den 15 december 2015 anmälde landstingsstyrelsen slutlig budget 2016 till fullmäktige. I den slutliga budgeten har det inte skett någon korrigering av de beslutade omställningsbidragen. Landstingsstyrelsens förvaltning har efter beslutet om slutlig budget tagit fram en sammanfattning av den i juni och i december beslutade budgeten för 2016 inklusive ett par korrekturändringar av tabeller som ingick i budgeten. En av dessa tabeller avser korrigeringar av omställningsbidrag som är beslutade per nämnd/styrelse för 2016. Av dokumentet framgår att tabellen korrigerats på grund av bortfallen slutrad. Revisionen konstatera att det i tabellen även skett andra förändringar såsom ändrad fördelning mellan nämnd/styrelse och år. Exempelvis har omställningsbidragen per nämnd/styrelse 2016 korrigerats för fem av åtta verksamheter, utan att revideringen godkänts av landstingsstyrelsen eller fullmäktige.

Som tidigare nämnts i revisionens årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen[38] har hälso- och sjukvårdsnämnden av fullmäktige beviljats omställningsbidrag på 36 mnkr per år från 2015. Omställningsbidragen avser Capio S:t Görans sjukhus för att täcka sjukhusets omställningskostnader till följd av omdaningen av hälso- och sjukvården. Detta framgår dock inte av den av landstingsfullmäktige beslutade budgeten. Även i budgeten för 2016 uppgår de beslutade omställningsbidragen till hälso- och sjukvårdsnämnden till 36 mnkr, men av den reviderade tabellen framkommer att omställningsmedlen för nämnden ökat till 91 mnkr för 2016. Av granskningen framkommer att 36 mnkr av dessa även fortsättningsvis avser omställningskostnader för Capio S:t Göran, men återstoden av omställningsbidraget på 55 mnkr avser enligt uppgift ersättning till Karolinska universitetssjukhuset. Detta framkommer dock inte av landstingets budget för 2016.

Revisionen kan konstatera att fullmäktiges budget för 2016 inte är helt tydlig. Detta beror till stor del på att fullmäktige vid budgetsammanträdet i juni 2015 inte beslutade i enlighet med landstingsstyrelsens förslag avseende bl.a. ändrade taxor och avgifter inom kollektivtrafiken. Budgetdokumentet Mål och budget 2016 har därför kompletterats med markeringar i texten där innehållet avviker från fullmäktiges beslut. För att underlättat förståelsen för vad fullmäktige beslutat om i juni respektive december 2015 har en sammanfattning av besluten tagits fram, vilket framgår ovan.

Bedömning
Revisionen bedömer att hanteringen av omställningsbidrag i budgetbesluten inte är transparent och tydlig. Landstingsstyrelsens förvaltning har dessutom reviderat de av fullmäktige beslutade omställningsmedelen i 2016 års budget för flertalet av mottagarna utan att förändringen har godkänts av landstingsstyrelsen eller fullmäktige. Revisionen fortsätter att granska hanteringen av omställningskostnader/-bidrag under året och avrapportering sker i årsrapport 2016 för landstingsstyrelsen.

2.8 Hantering av bidrag till Stockholms Konserthusstiftelse

Stockholms läns landsting har genom avtal med staten övertagit det ekonomiska ansvaret för Stockholms Konserthusstiftelsens (konserthusets) verksamhet fr.o.m. 1993. Landstinget är därmed huvudfinansiär för konserthuset och dess verksamhet. Konserthuset erhåller ekonomiskt stöd till dels driften av verksamheten (verksamhetsbidrag), dels upprustning av konserthuset (näringsbidrag).

[38] RK 201505-0053

Konserthuset ansöker om ekonomiskt stöd hos landstingsstyrelsen, medan kulturnämnden betalar ut bidragen. Utbetalning av bidragen till konserthuset sker vid tre tillfällen per år. För att finansiera bidragen får kulturnämnden dels landstingsbidrag för utbetalning av verksamhetsbidraget, dels övrig intäkt för utbetalning av näringsbidraget.

2.8.1 Ekonomiskt stöd för drift av konserthusets verksamhet

För att ge konserthuset en god framförhållning har avtal slutits mellan landstinget och konserthuset för fyra år åt gången, kopplat till mandatperioden. För perioden 2011-2014 godkände landstingsstyrelsen 2011-12-20 avtal om verksamhetsbidrag på sammanlagt 486 mnkr för åren 2011-2014[39]. Som underlag till landstingsstyrelsen beslut förelåg beslut från kulturnämnden om att föreslå landstingsstyrelsen att godkänna avtalet. Utifrån landstingsstyrelsens beslut har sedan avtal för 2011-2014 tecknats med konserthuset.

Konserthuset har 2014-08-28 inkommit till landstinget med en begäran om verksamhetsbidrag på sammanlagt 572 mnkr för verksamhetsåren 2015-2018[40]. Äskandet innebär en ökning av bidraget med 6 mnkr per år, vilket sammantaget innebär en ökning med 24 mnkr eller ca 18 procent jämfört med föregående avtal. Enligt tjänsteanteckning av landstingsstyrelsens förvaltning från 2015-01-20 har landstingsfullmäktige i budgeten för 2015 beslutat att utöka verksamhetsbidraget till konserthuset i enlighet med äskandet. Vidare framgår att avtal mellan landstinget och konserthuset kommer att upprättas av kulturförvaltningen. Ett avtal om årligt verksamhetsbidrag har i juni 2015 tecknats mellan parterna.

Av budgeten för 2015 framgår dock inte på ett tydligt sätt att fullmäktige beslutat att utöka verksamhetsstödet till konserthuset i enlighet med äskandet, utan endast att konserthuset får flerårigt avtal och hjälp med nödvändiga investeringar. Vidare framgår att landstinget genom ett flerårigt avtal tar sitt ansvar för att ge konserthuset möjlighet att utvecklas och fortsatt leva upp till ambitionen att erbjuda musikupplevelser i världsklass. Budgeten innehåller ingen precisering av vad åtagandet innebär, dvs. vilka verksamhetsbidrag som landstinget åtar sig att utbetala till konserthuset under perioden 2015-2018. För perioden 2011-2014 framgick i kulturnämndens ärende att landstingsstyrelsens godkännande av avtalet krävdes för att avtalet skulle vara gällande för landstingets del. Lanstingsstyreslen godkände avtalet 2011-2014 i december 2011. Inget motsvarande godkännande finns för avtalet 2015-2018.

2.8.2 Ekonomiskt stöd för renovering/upprustning av konserthuset

Konserthuset inkom 2014-02-05 till landstinget med ett äskande om medel för byggnads- och inredningsarbeten för Stockholms konserthus 2014-2017, etapp 9. Sammanlagt uppgick äskandet till 156,7 mnkr fördelat över perioden. Arbetet med att ta fram underlag till konserthusets äskande har letts av projektansvarig från SLL. Landstingsfullmäktige beslutade 2014-06-10 att låta renovera konserthuset i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande, dvs. i enlighet med konserthusets äs-

[39] Landstingsstyrelsen 2011-12-20 § 293 Avtal med Stockholms konserthusstiftelse om ekonomiskt stöd till stiftelsen för åren 2011-2014 (LS 1111-1470)
[40] Äskande om verksamhetsbidrag för perioden 2015-2018 avseende Stockholms Konserthusstiftelse (LS 1408-0952)

kande[41]. Stödet utgår i form av näringsbidrag och finansieringen av bidraget 2014 skulle ske inom ramen för landstingsstyrelsens förvaltningsbudget. Fullmäktige gav samtidigt kulturnämnden i uppdrag att i budgeten för åren 2015-2017 beakta näringsbidraget till konserthuset, att följa upp genomförandet av planerade åtgärder samt att utbetala bidrag mot erforderliga fakturaunderlag. En överenskommelse gällande näringsbidraget har tecknats mellan kulturnämnden och konserthuset i början på 2016.

Kulturnämnden tillfrågades om hanteringen av konserthusets renovering/upprustning innan beslutet. Kulturnämnden har ingen tidigare erfarenhet av att följa upp fastighetsrenoveringar och det är heller inget ansvarsområde som anges i nämndens reglemente. I tjänsteutlåtande från kulturförvaltningen inför kulturnämndens beslut om svar till landstingsstyrelsen framgår bland annat att förvaltningen förutsätter att uppföljningen av konserthusets upprustning sker i samverkan med Locum AB som har den tekniska kompetensen inom fastighetsområdet. Detta beaktades dock inte i landstingsstyrelsens förslag till beslut om hanteringen av konserthusets renovering.

Näringsbidraget till konserthuset utbetalas i förskott tre gånger per år mot en samlingsfaktura där endast ett totalbelopp framgår. Någon uppföljning eller kontroll av fakturor exempelvis via stickprov har kulturnämnden ännu inte genomfört. Däremot har förvaltningen deltagit i två uppföljningsmöten under 2016 där ekonomin och status i renoveringsarbetet presenterats.

Av landstingets budget för 2017 framgår att konserthuset har äskat ytterligare 55 mnkr för etapp 9 beroende på omfattande fukt och mögelskador i konserthuset. Beslut kommer enligt budgeten att fattas i särskild ordning efter en noggrann utredning om kostnader och omfattning. Vidare framgår att landstinget ska säkerställa en finansiering i enlighet med sitt ansvar för konserthuset.

Landstingsfullmäktige har 2008[42] och 2009[43] också beviljat konserthuset räntefria lån på sammanlagt 123,4 mnkr. Av underlaget till beslutet 2009 föreslogs att båda lånen skulle löpa på tjugo år med en amortering med 1/20-del per år under perioden 2010-2029, dvs. med 6,2 mnkr per år. Vidare framgick att frågan om framtida amorteringar får beaktas i kommande års budgetar. Av promemoria[44] framgår att koncernfinansiering på lånets förfallodag utbetalar 6,2 mnkr till konserthuset från och med 2010 till och med 2029. Motsvarande belopp amorteras på förfallodagen av konserthuset. Detta innebär att lånen är såväl ränte- som amorteringsfria. Revisionen konstaterar att hantering av lånen är otydlig och att det finns en bristande transparens i beslutsprocessen.

Bedömning
Det ekonomiska stödet till konserthuset är omfattande. För att stödet ska bli transparent och tydligt behöver hanteringsordningen ses över, såväl när det gäller stödet till driften av verksamheten som till renoveringen av konserthuset. Det behöver klargöras vilket ansvar som ligger på landstingsstyrelsen respektive på kulturnämnden.

---

[41] Landstingsfullmäktige 2014-06-10 § 97 Medel för upprustning av Stockholms konserthus (LS 1402-0176)
[42] Landstingsfullmäktige 2008-02-12 § 8, räntefritt lån på 97 455 tkr (LS 0707-0764)
[43] Landstingsfullmäktige 2009-09-22 § 186, räntefritt lån på 26 000 tkr (LS 0905-0399)
[44] PM Kulturnämnden (KUN 2011/472), del av landstingsstyrelsens beslutsunderlag avseende avtal med Stockholms Konserthusstiftelse om ekonomiskt stöd till stiftelsen för åren 2011-2014 (LS 11-1470)

Den otydliga ansvars- och rollfördelningen har medfört att det saknas beslut om godkännande av avtalet med konserthuset om stöd för driften av verksamheten för åren 2015-2018.

Äskandena om ekonomiskt stöd inkommer till landstingsstyrelsen och inte till kulturnämnden, vilket bidrar till osäkerhet när det gäller vem som ska bereda ärendena. När det gäller beredningen av konserthusets äskanden har revisionen inte funnit någon dokumentation som visar om eller vilka överväganden som gjorts avseende dessa, utan det förefaller som om konserthusets eget äskande avgör stödets storlek. Enligt budgeten för 2017 ska dock en prövning av konserthusets äskande på 55 mnkr ske.

Revisionen bedömer att kulturnämndens uppdrag att följa upp genomförandet av planerade renoveringsåtgärder och utbetala detta bidrag mot nödvändiga fakturaunderlag inte ligger inom ramen för nämndens uppdrag enligt reglementet.

Revisionen menar också att transparensen brister när det gäller den utlåning som skett till konserthuset som egentligen kan betraktas som ett bidrag då konserthuset årligen får ersättning från landstinget för att finansiera amorteringsutgifterna.

Rekommendationer:

- Landstingsstyrelsen bör i samverkan med kulturnämnden tydliggöra ansvarsfördelning för beredning och riktlinjer för hantering av stöd/bidrag till konserthuset så att stödet blir transparent och tydligt.
- Landstingsstyrelsen bör säkerställa att uppdraget att följa upp genomförandet av planerade renoveringsåtgärder i konserthuset ligger inom ramen för kulturnämndens reglemente.
- Landstingsstyrelsen bör säkerställa att rätt kompetens finns i bedömningen av bidragen och därefter uppföljningen av genomförandet av renoveringsåtgärderna i konserthuset.

2.9 Hanteringen av parti- och kanslistöd

Revisionen har granskat hur regelverket för parti- och kanslistöd för politiska partier inom Stockholms läns landsting följs. Granskning har utförts genom stickprov och intervjuer.

Enligt kommunallagen (1990:900) 2 kap. 9 § får kommuner och landsting ge ekonomiskt bidrag och annat stöd (partistöd) till de politiska partier som är representerade i fullmäktige. Ett parti anses representerat om det fått mandat i fullmäktige för vilket en vald ledamot är fastställd enligt 14 kap. vallagen. För att ta emot stöd måste partiet vara en juridisk person vilken ska kunna förvärva rättigheter och åta ta sig skyldigheter. Vissa krav har ställts från lagstiftaren för att stödet inte ska utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar några partier. Inom Stockholms läns landsting erhåller alla partier som är representerade i fullmäktige partistöd.

För varje mandatperiod upprättar alla partier en gemensam partiöverenskommelse[45] främst gällande ersättningar till landstingsråd, gruppledare, politiska sekreterare

[45] Partiöverenskommelse 2014-2018 (2014-10-21)

men även om partistöd. Fullmäktige ska i början av varje mandatperioden besluta om ett reglemente[46] med partiöverenskommelsen som underlag.

Partistödet utgörs av ett grundstöd (ca 3 procent) och ett mandatstöd (ca 97 procent) som utbetalas enligt anvisningar från de politiska partierna. Beräkningsgrunderna för partistödet utgår från riksdagens beräkningsgrunder för riksdagsledamöter, men är något modifierade. Utbetalning av partistödet sker i januari varje år från ekonomiavdelningen på landstingsstyrelsens förvaltning. En utbetalning ska alltid föregås av en begäran om att erhålla stöd. Stödet kan utbetalas antingen till en lokal partiorganisation eller till ett regionalt partidistrikt eller förbund. Vanligtvis fördelas sedan beloppet mellan den lokala och den regionala organisationen.

En mottagare av partistöd ska årligen lämna en skriftlig redovisning som visar att medlen har använts i enlighet med lagens krav, dvs. för att stärka partiets ställning inom den lokala demokratin. För att verifiera detta ska respektive parti utse en särskild granskare som i en särskild granskningsrapport ska uttala sig om partiets redovisning ger en rättvisande bild av hur partistödet har använts. Inlämnadet av handlingarna är en förutsättning för fortsatt utbetalning av partistöd.

Förutom partistödet erhålls ett kanslistöd vilket utbetalas för att täcka kostnader för personal och drift på partikanslierna. Stödet kan också användas till arvode för politiker utanför arvodesreglerna. Ett under- eller överskott ska överföras mellan åren[47] under en mandatperiod i enlighet med partiöverenskommelsen, vilket hanteras av landstingsstyrelsens förvaltning.

Granskningen har visat att granskningsrapporter för partistödet är undertecknade av utsedda granskare och har lämnats in samt är attesterade i enlighet med attestförteckning. Återredovisning av hur medlen använts har rapporterats enligt regelverket och lämnats in till registrator.

Bedömning
Revisionen bedömer att regelverket för parti- och kanslistöd för politiska partier följs i de granskade delarna. Vidare bedömer revisionen landstingsstyrelsens interna kontroll av parti- och kanslistöd som tillräcklig.

2.10 Revisionens samlade bedömning

Den nya budgetprocessen som introducerades inför 2016 års budget kan ses som en del i det arbete som pågår för att stärka ekonomistyrningen. I budgetprocessen har de yttranden som nämnder och styrelser ska lämna på planeringsunderlagen en viktig funktion. Revisionen har noterat att vissa nämnder överlämnat förvaltningens yttrande för vidare beredning utan att ta egen ställning, vilket inte är i linje med det ansvar nämnden har enligt kommunallagen. Lanstingsstyrelsen har en särskild roll och ett ansvar att se till att ärenden är tillräckligt beredda innan beslut tas i fullmäktige. Revisionen menar därför att landstingsstyrelsen behöver tydliggöra att det är väsentligt att nämnderna tar ställning till budget och budgetförutsättningar inför beslut i fullmäktige i den ändrade budgetprocessen.

[46] LS 1410-0094 – Reglemente för partistöd i Stockholms läns landsting
[47] Överföring av över- och underskott är inte tillåtet för övrig landstingsverksamhet.

Revisionen har noterat att landstingets nuvarande uppföljning inte ställer krav på en löpande uppföljning av investeringsprojekten som helhet. Landstingsstyrelsen bör utveckla former för den långsiktiga ekonomiska planeringen kopplat till effekter av landstingets investeringsverksamhet. Revisionen menar också att fullmäktige bör hållas informerad om utvecklingen av de investeringsprojekt som fullmäktige beslutat om.

Revisionen bedömer att åtgärder behöver vidtas inom ett antal områden, exempelvis bör rutinerna för uppföljningen av nämnder och bolags följsamhet till finanspolicyn utvecklas. Detta kan t.ex. ske genom att tydligare efterfråga den typ av klausuler i avtal som kan innebära valutarisker och ange vilket ansvar respektive verksamhet har för hanteringen av dessa. Revisionen kan också konstatera att landstingets hantering när det gäller bidrag till Stockholms Konserthusstiftelse inte är tydlig och transparent. Landstingsstyrelsen bör därför se över hanteringsordningen, såväl när det gäller stödet till driften av verksamheten som till renoveringen av konserthuset. Det behöver också klargöras vilket ansvar som ligger på landstingsstyrelsen respektive på kulturnämnden.

3 Delårsrapport 2016-08-30

3.1 Delårsrapport för Stockholms läns landsting

3.1.1 Räkenskaper – sammanställd redovisning

Delårsrapporten för SLL är i allt väsentligt upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning (KRL) och rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning (RKR).

Revisionen av den finansiella rapporteringen har utförts i enlighet med International Standard on Review Engagements ISRE 2410 Översiktlig granskning av finansiell delårsinformation.

Granskningen har visat att det finns en motpartsdifferens på totalt 550 mnkr, vilket beror på problem med konsolideringen av räkenskaperna för SL-koncernen vid tidpunkten för upprättandet av SLL delårsrapport. Rättning gjordes i efterhand hos SL-koncernen men detta hann inte hanteras inom ramen för SLL-koncernens konsolidering. Revisionen anser att differensen inte påverkar resultatet och kommer att rättas med automatik vid nästa konsolidering av räkenskaperna för SLL-koncernen.

I granskningen har i övrigt inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed.

3.1.2 Redovisning av balanskravsresultatet

För att täcka omställningskostnader har landstingsfullmäktige i årsredovisningarna för 2011- 2013 beslutat att reservera medel inom eget kapital med sammanlagt 5 300 mnkr för att möta omställningskostnader som planeras uppgå till 3 500 mnkr under perioden 2015-2018. Fullmäktige beslutade i Mål och budget 2015[48] att med hänvis-

[48] LS 1403-0399, kap 21.8

ning till synnerliga skäl[49] budgetera ett negativt resultat för åren 2015-2018. Detta främst mot bakgrund av de stora förändringar som pågår inom ramen för Framtidens hälso- och sjukvård. I delårsrapporten för SLL 2016 har landstingsstyrelsen redogjort för en avstämning av det prognostiserade resultatet mot balanskravet. Beräkningen av det prognostiserade balanskravsresultatet har gjorts enligt rådande modell och information från RKR.

Årets prognostiserade balanskravsresultat uppgår till -903 mnkr. Om ett negativt balanskravsresultat uppkommer ska en utredning göras om det negativa beloppet måste återställas inom tre år[50]. Landstingsfullmäktige har genom fastställandet av budgeten för 2015 beslutat att hänvisa till synnerliga skäl för att inte återställa det negativa resultatet som uppkommer till följd av omställningskostnader. Med hänvisning till synnerliga skäl finns inget balanskravsresultat att återställa.

Förvaltningsberättelsen innehåller upplysningar om årets resultat efter balanskravsjusteringar i enlighet med 4 kap. 3a § KRL. Vidare framgår av förvaltningsberättelsen skälen till att inte reglera det negativa resultatet i enlighet med 4 kap. 4 § KRL.

3.1.3 Revisionens samlade bedömning

Revisionen bedömer att de formella förutsättningarna för att inte återställa ett negativt balanskravsresultat enligt kommunallagen är uppfyllda. I övrigt har i granskningen inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed.

4 Resultatenheter inom landstingsstyrelsen

I detta avsnitt görs en bedömning av ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat, intern styrning och kontroll samt räkenskaperna i landstingsstyrelsens redovisningsenheter. Bedömningsmålen och bedömningskriterierna framgår av bilaga 4.

4.1 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

4.1.1 Landstingsstyrelsens förvaltning

Landstingsstyrelsen prognostiserar årets resultat för landstingsstyrelsens förvaltning (LSF) till 110 mnkr, vilket överstiger budgeten med 110 mnkr. Identifierade riskfaktorer rör SLL IT, projektet 3R och Berga naturbruksgymnasium som kan komma att påverka prognosen.

LSF:s ledning fokuserar på att nå en ekonomi i balans bland annat med hjälp av satsningar för att stärka kostnadskontrollen och sänka konsultkostnaderna. Ledningen ser inga hinder för att uppnå det treåriga besparingsmålet som för LSF för år 2016 uppgår till ca 50 mnkr. De eventuella effektiviseringar som uppkommer ska ge bättre förutsättningar till en lägre kostnadsökningstakt.

Intäkterna prognostiseras till 4 855 mnkr, vilket är i nivå med budget. De prognostiserade intäkterna är i jämförelse med föregående år ca 17 procent högre. Ökningen beror bland annat på satsningar på forskning och utveckling samt att vissa verksam-

[49] Kommunallagen (1991:900) 8 kap. 5b§
[50] Kommunallagen (1991:900) 8 kap. 5a§

heter börjar flytta in i NKS i november 2016 och kommer att faktureras för hyra och servicekostnader.

Kostnaderna, inkl. avskrivningar och finansiella poster, uppgår enligt prognosen till 4 745 mnkr, vilket är 145 mnkr (ca 3 procent) lägre än budgeterat. Kostnaderna beräknas jämfört med föregående år bli ca 11 procent högre. Kostnadsökningen avser främst kostnader kring färdigställandet av NKS, personalkostnader och ökade bidrag avseende ST-ersättning[51] till läkare som överförts till LSF från hälso- och sjukvårdsnämnden i budget 2016.

LSF:s investeringar 2016 avseende medicinteknisk utrustning (MTU) och information, kommunikation, teknik (IKT) för landstingets vårdproducenter samt viss annan verksamhet budgeteras till ca 454 mnkr varav ca 17 procent är upparbetat per sista augusti 2016. NKS investeringar budgeteras till 4 393 mnkr varav 2 692 mnkr (62 procent) är upparbetat. Den prognostiserade upparbetningsgraden för helåret beräknas till 98 procent.

LSF har brutit ned landstingets övergripande mål[52] till egna mål och handlingsplaner. Uppföljning av målens indikatorer sker vid årsbokslutet.

Det ekonomiska resultatet har i huvudsak analyserats och kommenterats på ett tillfredsställande sätt i delårsrapporten. Revisionen bedömer prognosen för resultatenhetens (LSF:s) ekonomiska resultat som rimlig. Det verksamhetsmässiga resultatet bedöms i årsrapporten.

4.1.2 Förvaltning för utbyggd tunnelbana

Landstingsstyrelsen prognostiserar ett nollresultat i enlighet med fullmäktiges beslut för förvaltningen för utbyggd tunnelbana (FUT). Förvaltningens kostnader matchas med motsvarande intäkter för perioden. Detta sker genom en justering av de bidrag som förvaltningen enligt avtal om medfinansiering erhåller från parterna i Stockholmsförhandlingen. Bidragen redovisas i sin helhet i balansräkningen.

Landstingsstyrelsen bedömer att investeringsutgifterna för FUT:s verksamhet under året kommer att underskrida budgeten med 110 mnkr, eller med cirka 15 procent på helårsbasis. Orsaken till detta kan förklaras av vårens åtgärds- och optimeringsarbeten som syftar till att sänka projektets samlade investeringsutgifter[53]. I praktiken handlar den prognostiserade minskningen av årets investeringsvolymer till största delen om att bygghandlingsprojektering och förberedande byggarbeten senarelagts.

Landstingsstyrelsens mål för förvaltningen är att genomföra utbyggnaden av tunnelbanan enligt huvud- och delavtal från Stockholmsförhandlingen fastställda av fullmäktige och övriga parter (se avsnitt 4.2.2). Arbetet med utbyggnaden sker i nära samarbete, och med en hög grad av samverkan, med avtalsparterna. Landstingsstyrelsen har dels i budget, dels i en målkarta tagit fram egna verksamhetsnära mål, indikatorer och milstolpar som styr förvaltningens arbete. Dessa mål och milstolpar är framtagna från såväl gällande avtal som från fullmäktiges övergripande mål i bud-

[51] ST-ersättning – ersättning till läkare under specialisttjänstgöring
[52] LSF har ett specifikt ansvar för tre av fullmäktiges övergripande mål; ett fritt, tillgängligt kulturliv med hög kvalitet, hållbar tillväxt och utveckling samt attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare.
[53] De beskrivna åtgärds- och optimeringsarbetena beskrivs mer ingående i avsnitt ”5.3 Intern styrning och kontroll FUT” nedan.

get 2016. Förvaltningen lämnar utfall per den sista augusti för de av förvaltningens egna mål och milstolpar som har varit mätbara under den aktuella perioden för delårsrapporteringen. Av målen är merparten uppfyllda, men flera av milstolparna är det inte, framförallt till följd av förskjutningar i tidplaner för färdigställande (se avsnitt 4.2.2).

Det ekonomiska resultatet har i huvudsak analyserats och kommenterats på ett tillfredsställande sätt i landstingsstyrelens delårsrapport. Revisionen bedömer prognosen för resultatenhetens (FUT:s) ekonomiska resultat som rimlig. Revisionen bedömer att landstingsstyrelsens prognos avseende måluppfyllelse och avvikelser mot förvaltningens budget och gällande avtal i huvudsak har analyserats och kommenterats på ett tillfredsställande sätt i delårsrapport.

4.1.3 Landstingsfastigheter i Stockholm

Den årliga revisionen av resultatenheten landstingsfastigheter i Stockholm (LFS) omfattar endast granskning och bedömning av ekonomiskt resultat och räkenskaper. Locum svarar, enligt avtal med landstinget, för såväl teknisk som ekonomisk förvaltning av fastigheter inom LFS. Resultatenheten LFS ligger formellt under landstingsstyrelsen, men det verksamhetsmässiga resultatet och den interna styrningen och kontrollen bedöms i Locums årsrapport.[54]

Locum prognostiserar årets resultat för LFS till 500 mnkr. Avvikelsen i förhållande till resultatkravet motsvarar ca 5,6 procent av den prognostiserade omsättningen. I detta ingår reavinster från fastighetsförsäljningar, som är en jämförelsestörande post, vilket väntas påverka årets resultat positivt med 248 mnkr. Resultatet, exklusive reavinsten, förväntas därmed uppgå till 252 mnkr, vilket är 83 mnkr lägre än fullmäktiges resultatkrav på 335 mnkr.

Resultatkravet för 2016 är 100 mnkr högre än både 2015 och 2017. Beslutet om resultatkravet, vilket togs av fullmäktige 2015, har inneburit att en del av det planerade underhållet har prioriterats bort. Även prioritering och ifrågasättande av lokalförändringsbehov görs. En effektivisering av förvaltningsorganisationen för LFS är också initierad i syfte att sänka kostnaderna.

Intäkterna prognostiseras till 2 967 mnkr, vilket är 7 mnkr (0,2 procent) högre än budgeterat. Intäkterna för fastighetstjänster överstiger budgeten med ca 7 mnkr, vilket beror på en ökad försäljning av tjänster till hyresgäster. Avvikelsen i övrigt utgörs av flera (positiva och negativa) delposter bl.a. ersättning för hyresintäkter och övriga intäkter.

Kostnaderna, inkl. avskrivningar och finansiella poster, uppgår enligt prognosen till 2 715 mnkr, vilket är 90 mnkr (ca 3,4 procent) högre än budgeterat. Budgetavvikelsen förklaras till största del av 171 mnkr hänförliga till s.k. förgäveskostnader. Nedlagt arbete och framtagna projektdokument kostnadsförs då ett projekt (investering) inte bedöms kunna genomföras. Till största del beror det på nedlagda och pausade projekt inom ramen för de strategiska investeringarna i framtidens hälso- och sjukvård (FHS). Kostnaderna för drift och skötsel överstiger budgeten med ca 24 mnkr. Budgetavvikelsen i övrigt uppvägs till viss del av flera positiva delposter, bl.a. av lägre mediakostnader, räntekostnader och övriga kostnader än förväntat.

[54] Landstingsrevisorerna, Årsrapport 2015 Locum AB

Investeringarna i landstingets vårdfastigheter prognostiseras uppgå till 3 350 mnkr vid årets slut, vilket är 150 mnkr under den nivå som anges i landstingsfullmäktiges investeringsbudget. Förseningar och uppskjutande av projekt påverkar prognosen. Upparbetningsgraden på investeringar per den sista augusti är 50 procent i förhållande till budget.

Avvikelser i förhållande till budget har i huvudsak analyserats och kommenterats på ett tillfredställande sätt i styrelsens delårsrapport. Revisionen bedömer prognosen för resultatenhetens (LFS:s) ekonomiska resultatet i allt väsentligt som rimlig.

4.1.4 Sammanfattande bedömning

Avvikelser i förhållande till budget har i huvudsak analyserats och kommenterats på ett tillfredställande sätt i delårsrapporterna för LSF, FUT och LFS. Revisionen bedömer prognoserna för de ekonomiska resultaten i allt väsentligt som rimliga. Mot bakgrund av att helårsprognoser på måluppfyllelse för fullmäktiges mål inte lämnas kan revisionen inte bedöma LSF:s och FUT:s kommande verksamhetsmässiga helårsresultat.

4.2 Intern styrning och kontroll

4.2.1 Landstingsstyrelsens förvaltning

Riskanalys och intern kontrollplan

Landstingsstyrelsens förvaltnings (LSF) internkontrollplan är i allt väsentligt upprättad enligt fullmäktiges beslutade policy för internkontroll[55]. Uppföljningen sker i samband med delårsrapport och årsbokslut.

Internkontrollplanen 2016 innehåller 22 risker fördelade på tio olika riskområden jämfört med planen för 2015 som innehöll sju risker fördelade på sex områden. Detta bör ge förutsättningar till en mer utvecklad riskbedömning. Riskområdena i internkontrollplanen 2016 utgörs bland annat av ekonomi, IT, investeringar, ledning och styrning.

Enligt LSFs delårsrapport 2016 är 36 procent av de angivna riskerna åtgärdade och 64 procent delvis åtgärdade.

Revisionen har granskat hanteringen av två av riskerna i internkontrollplanen för att verifiera kontrollaktiviteterna[56]. Revisionen kan konstatera att riskerna omhändertas, men att dokumentationen kan stärkas.

LSF:s riktlinjer för samarbete med hälso- och sjukvårdsförvaltningen och trafikförvaltningen när det gäller intern styrning och kontroll har förlängts till vidare.[57]. En ny mall för internkontrollplan har tagits fram av SLL Styrning och strategi som ska användas av alla nämnder och styrelser från 2018.

---

[55] Policy för intern kontroll för Stockholms läns landsting och bolag, (LS 1303-0431)
[56] Risk avseende förändrade förutsättningar för Nya Karolinska Solna och p.g.a. krav på anpassningar inför installation av medicinskteknisk utrustning (MT) och information, kommunikation, teknik (IKT) samt risk avseende planering av landstingets uppdrag inom ramen för det civila försvaret.
[57] LS 1409-1004 och LS 1409-1004

Övrig granskning av intern kontroll
Granskning visar att LSF har rutiner gällande hantering av rese- och representationskort samt inköpskort. Följsamheten till rutinerna kan dock stärkas. Bland annat saknas i några fall dokumentation av ansökan av kort, undertecknande av ansökningshandlingar och underlag till fakturor. Vidare har avvikelser noterats från förvaltningens regler avseende rese- och representationskort, vilka föreskriver att kostnader för resor respektive representation ska särredovisas.

Vid granskning av ledningsnära kostnader har avvikelser noterats i bokföringsunderlagen avseende beskrivning av syfte, deltagarförteckning och felkonteringar.

Ansvar och befogenheter har granskats genom kontroll av delegationsordning och hanteringen kring attestering. Granskingen har visat på en tillräckligt tydlig ansvars- och befogenhetsstruktur.

SLL IT:s hantering av klimatförändringens konsekvenser
Revisionen har gjort en översiktlig granskning avseende hanteringen av klimatförändringens konsekvenser vid fyra av landstingets verksamheter, bl.a. SLL IT. Landstingsstyrelsen har också granskats utifrån ett landstingsövergripande perspektiv, se även under avsnitt 2.5.

Det förekommer inte systematiska risk-och sårbarhetsanalyser, där klimatrelaterade risker identifieras inom SLL IT. Vid upphandlingar samt förändring av system eller infrastruktur utförs dock generella riskanalyser. Någon samlad risklista, inklusive klimatrelaterade risker, som underlag till förvaltningens internkontrollplan har inte presenterats för revisionen.

SLL IT arbetar utifrån beställningar från respektive verksamhet, fastställda riktlinjer och standarder för IT-området. Enligt uppgift är det oklart om dessa riktlinjer beaktar klimatförändringen. Standarder för hur t.ex. serverhallar ska vara uppbyggda kan indirekt[58] ta hänsyn till vissa klimatrelaterade risker.

Bedömning
Revisionen ställer sig positiv till LSF:s arbete med att utveckla den interna styrningen och kontrollen i riskanalysen och den intern kontrollplanen. Landstingsstyrelsens ledning bör se till att rutiner för hantering av betalkort/företagskort vid resor- och representation följs.

Rekommendation:

- Landstingsstyrelsens förvaltning bör se till att kostnaderna för resor respektive representation särredovisas i enlighet med förvaltningens regler för användning av rese-och representationskort.

[58] T.ex. åtgärd för översvämning p.g.a. rörlackage kan kanske även hantera översvämning till följd av extremväder.

4.2.2 Förvaltningen för utbyggd tunnelbana

Mål
Revisionen konstaterade 2015 att landstingsstyrelsen inte på ett tydligt sätt brutit ner fullmäktiges långsiktiga mål eller dess kortsiktiga mål/indikatorer till egna verksamhetsnära mål i budgeten för förvaltningen för utbyggd tunnelbana. Förvaltningen hade dock utvecklat en målkarta som beskrev förvaltningens uppdrag, vision och mål där mål och målarbete enligt revisionens bedömning beskrevs på ett mer verksamhetsnära sätt[59].

Målbeskrivningen i budget 2016 liknar den i budget 2015, och fullmäktiges mål har inte brutits ner till egna verksamhetsnära mål. I budget 2016 görs dock en direkt hänvisning till 2016 års målkarta. I målkartan omvandlas intentionen i avtalen från Stockholmsförhandlingen ner till mätbara så kallade milstolpar för den period som är uppsatt för uppdraget att bygga tunnelbanan. Dessutom har fullmäktiges övergripande mål på ett tydligt sätt brutits ner till verksamhetsnära mål med uppföljningsbara mätetal som ska uppnås under året. Målkartan har dock inte bilagts budget 2016. Enligt uppgift kommer beslut om budget 2017 att innehålla en motsvarande, aktualiserad målkarta.

Ekonomi- och verksamhetsstyrning
I samband med 2013 års Stockholmsöverenskommelse beslutades dels om de olika delprojektens beräknade totala investeringsutgifter, dels om hur finansieringen av de olika delprojekten skulle fördelas mellan parterna. Dessutom innehöll beslutet en klausul om en acceptans för fördyringar av de tre planerade tunnelbanelinjerna med sammantaget 2 925 mnkr, eller med 15 procent av deras beslutade investeringsramar på 19 500 mnkr.

Kring årsskiftet 2015/2016 tog förvaltningen fram de första produktionskalkylerna för de planerade sträckorna och stationerna som visade på ökade investeringsutgifter jämfört med vad som avtalats i Stockholmsöverenskommelsen. Som en konsekvens av detta uppdrog den partssammansatta styrelsen åt förvaltningen att initiera ett åtgärdsarbete tillsammans med avtalsparterna i syfte att skapa ett underlag för gemensamma beslut kring anläggningarnas utformning och omfattning. Under försommaren 2016 återkom förvaltningen till den partsgemensamma styrelsen med ett förslag på åtgärder som medför en utökad investeringsram för de tre linjerna på 1 160 mnkr, vilket ligger inom ramen för de i avtalet accepterade fördyringarna som maximalt får uppgå till 2 925 mnkr.

Förvaltningens föreslagna åtgärder för att uppfylla Stockholmsöverenskommelsen påverkar även tidplanen för genomförandet av de tre tunnelbaneprojekten som föreslogs förskjutas med mellan ett och tre år per linje. I juni 2016 beslutade den partssammansatta styrelsen att godkänna förvaltningens åtgärdsförslag. Beslut om fördyring och senareläggning av projekten ska beslutas i avtalsparternas beslutande församlingar. För landstingets del är planen att landstingsfullmäktige tar beslut i början av 2017.

[59] Landstingsrevisorerna, Delrapport 2015 Landstingsstyrelsen (RK 2015-05-0053)

Eftersom utbyggnaden av den nya tunnelbanan finansieras av flera olika parter utanför landstinget är det viktigt att den ekonomiska rapporteringen i allmänhet, och investerings- och projektredovisningen i synnerhet, är transparent och tillförlitlig. Revisionen granskade redan under 2015 om det fanns dokumenterade riktlinjer för hur redovisningen och rapporteringen av projektet ska struktureras. Av granskningen framkom dels att förvaltningen återrapporterar projektets faktiska framåtskridande och ekonomiska konsekvenser till parterna i enlighet med deras överenskommelser om återapportering, dels att det till största delen fanns rutiner på plats för att säkerställa en transparent redovisning av investeringsutgifter och kostnader per tunnelbaneprojekt. I samband med granskningen framkom det dock att förvaltningens ekonomihandbok behövde förtydligas i vissa avseenden.

Under 2016 har granskningen av transparensen i den ekonomiska redovisningen följts upp. Av uppföljningen framkommer att respektive tunnelbanelinje separeras i redovisningen (eget kostnadsställe). Det framkommer vidare att förvaltningen har påbörjat ett arbete med att ta fram fördelningsnycklar/schabloner för fördelning av kostnader per delsträcka. Även intäkterna separeras i redovisningen för varje delfinansiär. Det finns dokumenterade riktlinjer/anvisningar för hur redovisningen och rapporteringen av projekt ska struktureras och organiseras som revisionen bedömer följs. Sammantaget bedömer revisionen utifrån dessa granskningar transparensen i den finansiella redovisningen som tillräcklig.

Återrapporteringen till parterna har, utifrån parternas önskemål, ändrats något jämfört med förra året. Projektets status rapporteras regelbundet till projektstyrelsen samt delprojektstyrelserna.

Intern kontroll

Landstingsstyrelsen har beslutat om intern kontrollplan för förvaltningen för utbyggd tunnelbana i samband med beslut om budget för 2016. Den interna kontrollplanen är framtagen utifrån en genomförd riskanalys. Förvaltningen har även beslutat om riktlinjer för intern styrning och kontroll, samt en rutin och en processbeskrivning för riskhanteringsarbetet.

Åtgärderna som anges i internkontrollplanen bedöms i stort vara väl anpassade. Flera av kontrollmomenten i planen omfattar dock sådant som ingår i en ordinarie planerings-, styr- och uppföljningsprocess. Planen ska vara ett verktyg för bedömning av hur den interna kontrollen fungerar.

Revisionen kan konstatera att flera av riskerna i den interna kontrollplanen inte finns i den förvaltningsövergripande riskanalysen. Enligt uppgift härstammar dessa risker i stället från sidoordnade riskanalyser, till exempel från verksamhetsområdet juridik och upphandling.

Övrig granskning av intern kontroll

I samband med verifierande granskning noterades att det finns en bristande spårbarhet mellan leverantörsfakturor och dess tillhörande underlag (dvs. verkställighetsbeslut alternativt separat syftesbeskrivning och deltagarförteckning).

Bedömning
FUTS ekonomiska återrapporteringen till berörda avtalsparter bedöms vara transparent. Revisionen bedömer dock att arbetet med den interna kontrollplanen kan utvecklas.

4.2.3 Sammanfattande bedömning
Revisionen bedömer att det finns riktlinjer och rutiner för att säkerställa en tillräcklig styrning och intern kontroll inom landstingsstyrelsens förvaltning och inom förvaltningen för utbyggd tunnelbana inom de granskade områdena.

4.3 Räkenskaper
Revisionen av den finansiella rapporteringen har utförts i enlighet med International Standard on Review Engagements ISRE 2410 Översiktlig granskning av finansiell delårsinformation.

Vid granskningen av LSF har en felaktig klassificering på 81 mnkr noterats, som dock inte är resultatpåverkande. FUT:s regelverk för kontering och aktivering av investeringar med avseende på komponentavskrivning har granskats utan noteringar.

4.3.1 Sammanfattande bedömning
I granskningen har det inte framkommit några omständigheter som ger anledning att anse att delårsrapporterna för koncernfinansiering[60], FUT, LFS och LSF (inkl. NKS-bygg och skadekontot) inte, i allt väsentligt, är upprättade i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed.

5 Uppföljning av tidigare lämnade rekommendationer
Revisionens uppföljning av rekommendationer lämnade till landstingsstyrelsen avseende intern styrning och kontroll samt räkenskaper, dokumenteras i bilaga 1. Revisionen ser positivt på det arbete som pågår med att vidta åtgärder med anledning av lämnade rekommendationer.

6 Yttrande över Årsrapport 2015
Landstingsstyrelsen har 2016-08-30 lämnat yttrande över revisionens årsrapport för 2015.[61] Av yttrandet framgår bl.a. att styrelsen ser revisionens årsrapport som en återkommande avstämningspunkt i sitt ständiga förbättringsarbete.

Styrelsen anger i sitt yttrande vilka åtgärder som ska vidtas eller redan har vidtagits för att åtgärda revisionens sex nya rekommendationer. På revisionens rekommendationer angående RUFS svarar landstingsstyrelsen bl.a. att en plan ska tas fram för hur ansvarsfördelningen inom landstinget ska se ut utifrån nya RUFS. Utvecklingen av landstingets målstyrning fortsätter och en del i detta arbete är att identifiera vilka verksamheter som ska bidra till måluppfyllelsen i RUFS och hur formerna för deras deltagande ska se ut.

[60] Koncernfinansiering är en resultatenhet under landstingsstyrelsen där poster av landstingsövergripande karaktär redovisas. Landstingsfullmäktige har endast beslutat om resultatkrav för enheten. Enheten har inga anställda.
[61] LS 2016-0587

För att säkerställa att endast kretsen av avropsberättigade avropar på avtal beskriver landstingsstyrelsen att SLL Juridik och upphandling har informerat i de upphandlingsnätverk som finns inom landstinget vad som gäller. När det gäller det specifika avtal som gav upphov till rekommendationen har information också sänts till respektive bolag och tvetydig information i avtalskatalogen har tagits bort. Detta avtal kommer heller inte att förlängas.

Landstingsstyrelsen har i sitt yttrande även kommenterat bilaga 3 i årsrapporten, dvs. styrningen av NKS-projektet. Kommentarerna berör revisionens synpunkter om att det saknats en överblick när det gäller de totala kostnaderna och att styrning och uppföljning av tilläggsarbeten behöver förbättras. Av kommentarerna framgår att landstingsstyrelsen i vissa delar har en avvikande uppfattning. Exempelvis anger revisionen att varje enskilt tilläggsarbete inte budgeteras separat, vilket enligt landstingsstyrelsens yttrande inte stämmer då man menar att varje beslutat tilläggsavtal har en egen betalningsplan över tid. Revisionen menar dock att budget och betalningsplan inte är samma sak.

Vad gör Landstingsrevisorerna?

Landstingsrevisorerna granskar den verksamhet som bedrivs av landstingets nämnder och bolagsstyrelser. Revisionsuppdraget är det största inom kommunal verksamhet.

Att vara revisor är ett förtroendeuppdrag vars syfte är att med oberoende, saklighet och integritet främja, granska och bedöma verksamheten. Den övergripande upp-giften för revisorerna är att granska hur nämnder och styrelser tar sitt ansvar. De förtroendevalda revisorerna är fullmäktiges och ytterst medborgarnas instrument för den demokratiska kontrollen. De har därmed en viktig funktion i den lokala självstyrelsen.

Ledamöter i nämnder och styrelser ansvarar inför fullmäktige för hur de själva, anställda och uppdragstagare genomför verksamheten. I ansvaret ingår att genomföra en ändamålsenlig verksamhet utifrån fullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten, på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt och med en tillräcklig intern kontroll samt att upprätta rättvisande räkenskaper.

I årsrapporter för nämnder och styrelser sammanfattar revisionskontoret den granskning som genomförts under det gångna året. Verksamhets-revisionen redovisas löpande i projektrapporter. Publikationerna finns på Landstingsrevisorernas hemsida www.sll. se/rev. De kan också beställas från revisionskontoret. Det går även att prenumerera på Landstingsrevisorernas nyhetsbrev Nytt från landstingsrevisionen genom att anmäla intresse via e-postmeddelande till landstingsrevisorerna.rev@sll.se.

Landstingsrevisorerna
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Postadress: Box 22230, 104 22 Stockholm
Besöksadress: Hantverkargatan 25 b (T-bana Rådhuset)
Telefon: 08-737 25 00
E-post: landstingsrevisorerna.rev@sll.se
Hemsida: www.sll.se/rev
Org.nr: 232100-0016

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2010 Årsrapp ID: 353	Redovisning: LS bör tydliggöra att god redovisningssed ska följas och att RKR:s rekommendationer ska tillämpas i redovisningen. Reserver som inte är balansgilla enligt god redovisningssed bör lösas upp.		X		2016-10: Den icke korrekta balansposten består och har inte ändrats under 2016. Påverkar dock inte resultatet för 2016. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2010 (Projekt 18/2010) ID: 330	IT: LS bör säkerställa att det genomförs regelbundna systematiska mätningar av IT-kostnaderna för hela landstinget för att kunna följa de uppnådda besparingarna inom IT i landstinget		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2010 (Projekt 18/2010) ID: 328	IT: LS bör säkerställa att landstingets samtliga verksamheter involveras i de fora som bereder IT-frågor.		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2012 (Projekt 3/2012) ID: 371	Styrning: Landstingsstyrelsen bör öka transparensen i beslut avseende NKS så att det finns möjlighet till insyn i det politiska beslutsfattandet.		X		2016-02: Avseende transparensen i beslut rörande NKS så var tidigare NKS-Beredningen det informationsforum där beslutsunderlag lades fram inför politiska beslut. NKS-beredningen lades dock ner 2013. Sedan dess har tjänsteutlåtanden avseende tilläggsavtal m m behandlats i både AU, LS, och LF. Vid ett flertal tillfällen har även mer utförliga presentationer hållits i både AU och LS. Anmälan av beslut om ändring och tillägg anmäls inte till landstingsstyrelsen till närmast påföljande möte i enlighet med delegationsordningen. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2012 (Projekt 9/2012) ID: 341	Miljöstyrning: LS bör säkerställa att system/avtal avseende återtag av uttjänt utrustning för återanvändning, när så är möjligt, finns inom landstinget		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2012 Årsrapp ID: 383	BORTTAGEN Styrning: Landstingsstyrelsen bör tillsammans med hälso- och sjukvårdsnämnden säkerställa att journalers bevarande inom landstingsdriven och landstingsfinansierad vård blir likvärdig i syfte att säkerställa enskilda patienters tillgång till sin vårdhistorik samt framtida möjligheter att beforska dessa journaler.		X		Rekommendationen tas bort från rekommendationslistan och lyfts in i revisionskontorets risk- och väsentlighetsanalys. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2016.
2013 Årsrapp ID: 391	Upphandling: Landstingsstyrelsen bör se till att ansvaret för landstingets förvaltning av de olika avtalen som berör S:t Görans sjukhus, inklusive bolagets utveckling och förändring, samordnas så att frågorna kan hanteras på ett integrerat och samlat vis.		X		2016-02: Rekommendationen handlar om att skapa ett bättre integrerat agerande inom landstinget och i landstingets agerande mot Capio AB och Capio S:t Görans sjukhus. Till viss del har eller planeras detta ske. Det saknas dock en tydlig affärsmässig bevakning av att de värden som SLL skapar vid volymökningen vid sjukhuset, t.ex. genom nytt uppdrag för förlossningsverksamhet, behålls intakt inför framtida terminering av vårdavtalet och återköp av bolaget. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2013 (Projekt 12/2013) ID: 461	Styrning: Landstingsstyrelsen bör se över befintliga styrdokument inom säkerhetsområdet så att dessa är samstämmiga samt anpassade till aktuell lagstiftning och landstingets befintliga organisation.		X		2016-02-24:I samband med 2013 års granskning så kunde revisionen bland annat konstatera att landstinget inte, i motsats till de krav som gällande lagstiftning om extraordinära händelser ställer upp, hade fastställt någon krishanteringsplan för den då innevarande mandatperioden. Revisionen kan nu konstatera att fullmäktige har beslutat om en krisberedskapsplan, samt en plan för krisledningsnämnden vid extraordinära händelser som gäller för perioden maj 2015 – maj 2019. Nu gällande reglemente från februari 2015 och gällande krisberedskapsplan från maj 2015 är mer samstämmiga än vad de var i den granskningen som redovisas i rapport 12/2013. Dock kvarstår en otydlighet kring krisledningsnämndens befogenheter. I reglementet står det att krisledningsnämnden har rätt att, i enlighet med gällande lagstiftning, ”… överta verksamhetsansvar och beslutanderätt från övriga nämnder och styrelser inom landstinget som är nödvändig med hänsyn till den extra ordinära händelsens omfattning och art.” I krisberedskapsplanen står det att ”Krisledningsnämnden får fatta beslut om att överta hela eller delar av beslutanderätten från annan nämnd i landstinget…” Således beskriver reglementet större befogenheter än vad krisberedskapsplanen gör då reglementet ger krisledningsnämnden rätt att ta över verksamhetsansvar och beslutanderätten för styrelser, någonting som krisberedskapsplanen inte medger. Vidare så beskriver krisberedskapsplanen sjukvårds- och omsorgskontoret i Norrtäljes ansvar kopplat till reglementet för sjukvårds- och omsorgsnämnden i Norrtälje. Men dessa organisationer upphörde i och med utgången av 2015 och ersattes av kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2013 Årsrapp ID: 385	Styrning: Landstingsstyrelsen bör se över befintliga styrdokument för SL, trafiknämnden och landstingsstyrelsen så att dessa är samstämmiga med avseende på ansvars- och rollfördelning rörande trafikens fastighetsstrategiska frågor.			X	2016-10: Rekommendationen kvarstår. Av reglementet för SLL, från februari 2015, framkommer fortfarande att LS ansvarar för övergripande fastighetsstrategiska frågor samt investeringsfrågor, samtidigt som det i reglementet framkommer att TN företräder landstinget i frågor om investeringar och förvärv av anläggningar, fast- och lös egendom för kollektivtrafiken. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2013 (Projekt 5/2013) ID: 351	Personal: Landstingsstyrelsen och HSN bör i arbetet med kompetensförsörjningen även utarbeta strategier som innefattar effekter av konkurrens om personal		X		2016-10: Ett åtgärdsprogram som utgår från sex olika uppdragsområden har utarbetats i samverkan mellan LSF och samtliga fv/bolag inom den landstingsägda hälso- och sjukvården, ” Ett åtgärdsprogram som utgår från sex olika uppdragsområden har utarbetats i samverkan mellan LSF och samtliga fv/bolag inom den landstingsägda hälso- och sjukvården, ”Gemensamt ansvar för en tryggad kompetensförsörjning” som till viss del täcker det rekommendationen avser. Konkurrensen med privata vårdgivare berörs fortfarande inte. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2013 (Projekt 10/2013) ID: 352	Personal: LS bör säkerställa att ansvaret tydliggörs vad gäller hur utbildningsåtagandet inklusive VFU ska hanteras och av vem i syfte att säkerställa tillräcklig tillgång till VFU av god kvalitet			X	2015-10: I samband med uppföljningen vid delrapportering 2015 angav LSF följande: Av budget 2015 framgår att all landstingsfinansierad hälso- och sjukvård oavsett driftsform är skyldiga att medverka i utbildningarna. Översyn pågår av de avtal landstinget har med berörda lärosäten. Landstinget har under 2014 infört enkätverktyg för systematisk kvalitetsuppföljning av kliniska lärandemiljöer. Under 2015 planeras att flera vårdverksamheter, även med annat huvudmannaskap ska använda samma verktyg. Uppföljning sker också via landstingets utbidlningsbokslut. Landstinget och berörda lärosäten kommer under 2015 att inrätta en ny samordningsorganisation som bland annat kommer att hantera planering och utveckling av VFU. Arbete pågår med en ny planeringsorganisation av utbildning. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2013 (Projekt 3/2013) ID: 343	Miljöstyrning: Landstingsstyrelsen bör säkerställa överensstämmelse mellan aktuellt miljöpolitiskt program och tillhörande specifikationsdokument, såväl innehållsmässigt som tidsmässigt, i syfte att stärka styrningen		X		2016-02: Först årsskiftet 2017-2018 kan vi konstatera om rekommendationen är fullt uppfylld. Uppföljning av programmet sker till delår 2017. Samordning mellan SLL miljö och TRF (tidigare TMR) pågår. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2013 (Projekt 7/2013) ID: 333	IT: Landstingsstyrelsen bör tydliggöra landstingets övergripande modell för styrning av IT-området, exempelvis behöver principer för samordningen och samverkan utarbetas.		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2013 (Projekt 7/2013) ID: 332	IT: Landstingsstyrelsen bör kommunicera och implementera IT-strategin och IT-policyn för att tydliggöra vad dessa innebär för förvaltningar och bolag.		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2014 Årsrapp ID: 590	Landstingsstyrelsen bör vidareutveckla indikatorer för måluppfyllelse för att i högre utsträckning ge en mer täckande bild samt utveckla analys av utfallet på indikatorerna för att få tillfredsställande underlag för bedömning av om fullmäktiges övergripande mål är uppnådda.		X		2016-10: Inom landstingsstyrelsen pågår ett kontinuerligt arbete kring utveckling av mål och indikatorer. Men revisionen bedömer att ytterligare utveckling behövs när det gäller formulering av mätbara indikatorer eller indikatorer som bättre svarar mot det övergripande målet. I SLL:s delårsrapport för 2016 görs ingen större analys av måluppfyllelsen, i synnerhet när bara två övergripande mål mäts vid tillfället. Rekommendationen följs upp igen i samband med årsredovisningen 2016. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 13/2014) ID: 569	Landstingsstyrelsen bör med utgångspunkt i de förtydligade riktlinjerna för upphandling implementera ansvarsfördelning, arbetssätt och rutiner för att öka antalet samordnade upphandlingar av medicinteknisk utrustning (MTU).		X		2016-02: Ett arbete pågår med att utforma rutiner och utveckla arbetssätt i syfte att öka andelen samordnade upphandlingar av medicintekninsk utrustning inom landstinget. I mål och budget 2016 (avsnitt 13.4) anges att i syfte att effektivisera upphandlingen och uppföjningen av bl.a. avtalen för medicinteknisk utrustning, ska upphandlingskompetensen inom området samlas inom landstingsstyrelsen. Genom att koncentrera resurserna används kompenserna inom området bättre. Några beslut om hur detta ska realiseras har dock ännu inte tagits.Ett mail skickades till Thomas Wedegren augusti 2016 med frågor kring detta. Ett svar har inkommit, se dokumentation i Revy Projektet 1.4 Direktupphandlingar inom landstinget. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 13/2014) ID: 570	Landstingsstyrelsen bör skapa klarhet i de krav som ställs i upphandlingspolicyn på att upprätta en upphandlingsstrategi i samband med större upphandlingar.		X		2016-02: SLL Upphandling har utvecklat en ny struktur för upphandlingsstrategier tillsammans med inköpsavdelningarna på de större vårdavdelningarna. Ett arbete pågår bl.a. med uppdatera rutiner och informera verksamheterna. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 13/2014) ID: 571	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att avtalsuppföljning av exempelvis samtliga MTU-upphandlingar inom landstinget, kontinuerligt blir genomförda.		X		2016-02: Ett arbete pågår med att utarbeta rutiner och modeller för avtalsuppföljning av medicinteknisk utrustning. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 14/2014) ID: 574	Landstingsstyrelsen behöver säkerställa att nämnder och styrelser följer upp de krav som ställs på informationssäkerhet även när det gäller privata utförare som anlitas för att utföra kärnverksamhet för landstingets räkning.		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 Årsrapp ID: 591	Landstingsstyrelsen bör ändra resultatdispositionsreglerna för akutsjukhusen, som frångåtts för tredje året i rad.			X	2016-03-14: Landstingsstyrelsen föreslår i uppsiktsrapporten för 2015 att även i år frångå resultatdispositionsreglerna, vilket innebär det fjärde året på raken. Detta med anledning av vårdens stora utmaningar i samband med strukturförändringarna inom ramen för framtidens hälso- och sjukvård. Revisionen menar att det är just med anledning av dessa utmaningar som reglerna borde ses över. Följs upp i samband med

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2014 (Projekt 7/2014) ID: 568	Landstingsstyrelsen och hälso- och sjukvårdsnämnden bör stärka informations- och kunskapsöverföringen mellan såväl egna som privata vårdgivare, för att utveckla samarbetet i e-hälsofrågor.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 2/2014) ID: 457	Landstingsstyrelsen bör komplettera regelverket för informationssäkerhet med specifika krav för nätverksansluten medicinteknisk utrustning (MTU) så att stöd finns för praktisk tillämpning i verksamheten för exempelvis anslutningsprocesser, uppdateringar och styrning av fjärråtkomst.		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 14/2014) ID: 573	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra hur och när uppföljningen av status för det lokala informationssäkerhetsarbetet vid nämnder och styrelser ska ske och hur och när resultatet från dessa uppföljningar ska återrapporteras.		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 7/2014) ID: 567	Landstingsstyrelsen och hälso- och sjukvårdsnämnden bör i samarbete med vårdgivarna presentera en plan på övergripande nivå för hur kommande vårdinformationssystem ska etableras inom SLL. Planen bör konkretisera, tidsätta och beräkna kommande investeringar för e-hälsa.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 7/2014) ID: 566	Landstingsstyrelsen bör ta fram en handlingsplan som konkretiserar ansvarsfördelningen mellan aktörerna i utvecklingsarbetet för e-hälsa som en grund för nätverkssjukvården. Även rollen för programkontoret för Framtidens hälso- och sjukvård bör förtydligas, liksom formerna för hur privata vårdgivare ska engageras i arbetet.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 16/2014) ID: 563	Landstingsstyrelsen och HSN bör systematiskt se över och samordna sina sammantagna krav på inrapportering och uppföljning gentemot vårdgivarna i syfte att minska den administrativa belastningen inom hälso- och sjukvården.		X		Arbetet med nya omställningsavtal mellan tre parter (LS, HSN och sjukhusen) som trädde i kraft 2016 innebär en i stora delar fast ersättning liksom omfattande inflytande avseende vilka kvalitetsindikatorer som ska inrapporteras inom ramen för avtalet. Enligt uppgift bedrivs också ett arbete mellan SLL ekonomi, ägare och HSF vad gäller samordning och synkronisering av uppföljningen visavi vårdgivarna, vilket exempelvis inkluderar kalibrering av antalet rapporteringstillfällen och möten. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 6/2014) ID: 509	Landstingsstyrelsen bör ta fram landstingsövergripande riktlinjer för energianvändning, som säkerställer att hänsyn tas till energieffektivitet under en fastighets hela livscykel, såväl byggnations- som förvaltningsfas.			X	2016-02: Inarbetas i miljöprogram 2017-2021 som väntas beslutas om i LF under 2016. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2014 (Projekt 2/2014) ID: 458	Landstingsstyrelsen bör stärka och tydliggöra ansvaret för IT-säkerhet kopplat till MTU på landstingsövergripande nivå och tydliggöra hur den organisatoriska samverkan mellan SLL IT och akutsjukhusens MT-avdelningar ska ske vad gäller säkerhetskrav. Samverkan mellan SLL IT och akutsjukhusen bör även omfatta utveckling av supportprocesser anpassade för MTU.			X	Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 Årsrapp ID: 597	Landstingsstyrelsen bör utforma tydliga rutiner i syfte att säkerställa att kretsen avropsberättigade inom landstinget överensstämmer med kretsen i det ursprungliga ramavtalet.			X	2016-02: Information har gått ut till företrädare i upphandingsnätverket om att bolag i landstinget inte omfattas av avropsavtalet. För att hindra ytterligare köp är avtalet numera borttaget från avtalskatalogen och en hänvisning finns till SLL Upphandling (en controller) i syfte att undvika nya avrop. SLL Upphandling har efter förfrågan från revisionen fått siffror på genomförda avrop under 2015 (uppdelat på förvaltningar o bolag) från leverenatören. Statistiken visar att landstingets bolag sammantaget under 2015 har avropat för drygt 20 mnkr. Enligt uppgift från Locum AB så fortsätter de att avropa även under 2016 och de uppger att de inte har fått någon information om att inte köpa. Avtalet löper ut hösten 2016 och kommer inte att förlängas. Enligt uppgift har en ny upphandling för landstinget förvaltningar och bolag påbörjats. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 1/2014) ID: 453	Landstingsstyrelsen bör se till att en utvärdering av processen för upphandlingen av IKT sker i syfte att dra nytta av erfarenheterna för kommande del-upphandlingar inom IKT-försörjningen.	X			
2014 (Projekt 1/2014) ID: 452	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra hur ansvaret ska fördelas och hur intern samverkan ska ske inom landstinget för att säkerställa en aktiv uppföljning av avtalet avseende IKT-infrastruktur på NKS.			X	2015-10: I samband med delår 2015 angav LSF att förhållandet även har uppmärksammats av LSF. Vidare anger LSF att projektupplägg, mötesstruktur och projektdokumentation är utformade så att leveranssamordnaren kommer i kontakt med de övriga anskaffningsprojekten först då upphandlingen är genomförd och avtalen är tecknade. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 (Projekt 2/2014) ID: 459	Landstingsstyrelsen bör ta fram ett samordnat underlag för gemensamma IT- och säkerhetsrelaterade krav i samband med upphandling av MTU samt utreda möjligheten till ramavtal för området.		X		Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2014 Årsrapp ID: 598	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra ansvarsfördelningen för tillsyn av konst inom landstinget där praxis och reglemente inte helt överensstämmer, särskilt inför kommande inköp av konstnärliga gestaltningar inom utbyggnaden av tunnelbanan.			X	2016-10: Landstinget har tre organisationer för inköp av konst (kulturnämnden, trafiknämnden och förvaltningen för utbyggd tunnelbana). Revisionen har uppmärksammat att praxis och reglemente inte överensstämmer när det gäller ansvaret för landstingets konstinnehav. I kulturnämndens reglemente anges att kulturnämnden har tillsyn över landstingets konstbestånd, men trafiknämnden hanterar sina inköp och utövar tillsyn över sitt konstinnehav. Ansvarig för genomförandet av utbyggnaden av tunnelbanan, inklusive stationer, är förvaltningen för utbyggd tunnelbana (FUT). Konsten uppges vara integrerad med den arkitektoniska utformningen av stationerna.Av landstingets budget 2016 framgår att kulturförvaltningen upparbetade kompetens ska vara en huvudresurs i arbetet med den konstnärliga gestaltningen av nya stationer, dock preciseras inte vad detta innebär. Vidare överensstämmer fortsatt inte praxis och reglemente när det gäller ansvaret för landstingets konstinnehav. Det är bland annat fortsatt otydligt avseende ansvarsförhållanden i landstingets hantering och processer för inköp av konst. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 Årsrapp ID: 599	Landstingsstyrelsen bör i samband med utveckling av tillämpningsanvisningarna även utveckla en modell för landstingsstyrelsens uppföljning av den interna kontrollen inom SLL inkluderande en kvalitetssäkring av uppgifter från verksamheterna.		X		2016-10: Revisionen ser positivt på det arbete som pågår inom landstingsstyrelsens förvaltning när det gäller gemensamma anvisningar inom intern kontroll området. SLL Styrning och strategi har under 2016 utvecklat analysen av förvaltningars och bolags internkontrollplaner som lämnas in till landstingsstyrelsens förvaltning genom att lyfta risker av koncernövergripande karaktär för omedelbar hantering inom landstingsstyrelsens förvaltning. En gemensam mall för internkontrollplan och vägledning för denna mall finns i anvisningarna till slutlig budget 2017. Revisionen menar att denna vägledning borde ses som en del i arbetet med internkontroll och därmed finnas under styrdokument för just intern kontroll. Vidare bedömer revisionen att denna vägledning inte kan ses som tillämpningsanvisningar till den av fullmäktige beslutade policyn om internkontroll. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2014 Årsrapp ID: 601	Landstingsstyrelsen bör återrapportera en samlad bild av de kostnader och investeringar som löpande ackumuleras för NKS-projektet.			X	2015-12: Landstingsstyrelsen anser att redovisningen av NKS-projektet har skett från och med år 2011 och framåt i SLL:s årsredovisning. Revisionen konstaterar att redovisningen har inte utvecklats utifrån den lämnade rekommendationen. Prognoser över de kommande investeringsutgifter och tilläggsavtalen finns inte med i tabellen. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2014 Årsrapp ID: 602	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att rutiner för kontroller och uppföljning i Raindance och Heroma dokumenteras och formaliseras samt att systematiska riskanalyser genomförs för att minska risken för fel och oegentligheter i hanteringen av systemen.		X		2016-02-22: Det finns flera formaliserade avstämningsrutiner i Raindance, ett exempel är månatlig sökvägsrapport som säkerställer att Resultat och Balans är lika i hela systemet. Ett annat är regelbundna logglistkontroller av användarbehörigheter. Ny mall för riskanalys är framtagen och första analysen med nya mallen kommer att genomföras efter årsbokslutet. Riskanalys för Heroma kommer att genomföras under 2016 och är en aktivitet i förvaltningsplanen. Målsättningen är att riskanalys from 2016 ska vara en årligt återkommande aktivitet i förvaltningsplanen. Detta som ett led i det systematiskt förbättringsarbetet. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 Årsrapp ID: 592	Landstingsstyrelsen bör, för att säkerställa en rättvisande information till fullmäktige, utveckla analys och kontroll av de underlag samt uppgifter som ligger till grund för uppsiktsrapporten.			X	2016-03-14: Revisionen saknar en analys av den samlade informationen även i uppsiktsrapporten för 2015. T.ex. analyseras inte i uppsiktsrapporten den minskade andelen avtal där det görs en ekonomisk uppföljning inom ramen för uppföljning av upphandlingspolicyn. Annat exempel är redogörelsen av soliditetskraven, där en analys och ställningstagande saknas avseende det faktum att Karolinska universitetssjukhuset har en soliditet på 6 procent, dvs. hamnar utanför intervallet 10-30 procent som är acceptabelt utifrån sanktionsregeln. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 Årsrapp ID: 594	Landstingsstyrelsen bör ställa krav på att riskanalys och hantering av risker ska framgå av underlag inför beslut i fullmäktige.		X		2016-01-12: Det framkommer dels av investeringsstrategin att riskbedömning ska genomföras, dels av den checklista med krav på beslutsunderlag för investeringsbeslut att riskanalys ska ingå som en del i underlaget för inriktningsbeslut, samt att riskanalys och bedömning ska ingå som en del i beslutsunderlaget inför genomförandebeslut. Revisionen saknar dock tekniska som tydliggör vad som förväntas i form av innehåll och omfattning för beslutsunderlagens riskanalyser. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 Delår ID: 677	Styrning Landstingsstyrelsen bör stärka den formella kopplingen mellan organisationen FSTC och landstingsstyrelsen för att säkerställa dels att styrning sker samordnat, dels att kraven i policy och riktlinjer för informationssäkerhet följs.		X		Dialog förs med FSTC. Det pågår en förändring av besluts- och styrstrukturerna för IT/digitalisering och e-hälsa inom landstinget, vilket påverkar arbetet med denna rekommednation. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 (Projekt 10/2015) ID: 747	Landstingsstyrelsen bör utveckla indikatorn för målet vad gäller införandet av KOLL så att så att redovisningen ger en rättvisande bild av måluppfyllelse och det faktiska införandet.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2015 (Projekt 6/2015) ID: 750	Landstingsstyrelsen bör skapa och tydliggöra ekonomiska incitament samt integrera energieffektiviseringsfrågorna i den samlade verksamhetsstyrningen, med uppföljning av åtgärder/resultat på lokal nivå.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2017.
2015 (Projekt 6/2015) ID: 751	Landstingsstyrelsen bör säkerställa överensstämmelse mellan mål, uppföljning och redovisning avseende energieffektiviseringen.				Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2015 (Projekt 9/2015) ID: 757	Landstingstyrelsen bör - prioritera arbetet med att införa compliance-processen i landstingets verksamheter för att påskynda det systematiska informationssäkerhetsarbetet. - prioritera arbetet med framtagande och beslut av tillämpningsanvisningar, så att välgrundade och avvägda skyddsåtgärder kan vidtas. - säkerställa att ansvar och roller för informationssäkerhet implementeras i FOA-organisationen (landstingets förvaltningsstyrningsmodell enligt pm3). - följa upp hur informationssäkerhet säkerställs hos privata utförare inom vården.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 Årsrapp ID: 810	Landstingsstyrelsen bör utveckla former för hur landstingets verksamheter ska bidra till målen i nuvarande och kommande RUFS.		X		Enligt LSF kommer förvaltningen under hösten 2016 utveckla former för hur RUFS-dokumentets mål ska samordnas med landstingets egna mål och därefter brytas ned på respektive verksamhet. I enlighet med alliansens budgetförslag 2017 (LS 2016-0257) ska, enligt LSF, varje del av landstingets verksamhet formulera sitt eget tillväxtuppdrag utifrån regionplanens mål och ambitioner samt aktivt delta i regionplanens genomförande. Revisionen kommer att följa det fortsatta arbetet. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2015 (Projekt 10/2015) ID: 746	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att insatser i högre grad prioriteras utifrån landstingets övergripande behov och inkluderar samtliga verksamheter.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 Årsrapp ID: 812	Landstingsstyrelsen bör i riktlinjer för investeringar besluta om principer för när Miljöbyggnad guld, silver respektive brons ska gälla, samt i vilka fall avsteg kan göras från dem.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 Årsrapp ID: 814	Landstingsstyrelsen bör se till att tillväxt- och regionalplaneringsnämndens ansvar för bidragshanteringen förtydligas i reglementet.			X	DÅR 2016: Enligt LSF kommer förslag på ett förtydligande av reglemente avseende ansvar för bidragshanteringen att arbetas fram under 2016. Revisionen avvaktar detta arbete. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2015 Årsrapp ID: 809	Landstingsstyrelsen bör förtydliga ansvarsfördelningen för planering, genomförande och uppföljning av landstingsverksamheternas bidrag till RUFS.			X	DÅR 2016: Enligt LSF kommer landstinget under 2016 och 2017 förtydliga hur och i vilka delar som regionplanearbetet ska integreras med landstingets styr- och ledningssystem. Planering, genomförande och uppföljning av verksamheternas bidrag till RUFS-dokumentets mål ska enligt LSF göras inom ramen för landstingets styr- och ledningssystem och med hänsyn till landstingets egna mål. Revionen kommer följa detta utvecklingsarbete. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2015 (Projekt 7/2015) ID: 735	Landstingsstyrelsen bör se till att det finns tydliga uppföljningsbara mål avseende kvalitet och tid för alla investeringsprojekt och -program inför beslut i fullmäktige för att kunna följa upp och klargöra ansvar.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 (Projekt 7/2015) ID: 734	Landstingsstyrelsen bör säkerställa kontrollen över redan beslutade investeringars framtida ekonomiska konsekvenser i sin helhet för att en framtida ekonomi i balans ska kunna nås.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 (Projekt 7/2015) ID: 733	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att föreslagna investeringars framtida ekonomiska konsekvenser framgår i underlag inför beslut om budget i fullmäktige.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 (Projekt 7/2015) ID: 732	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att processen för prioriteringar och konsekvenser av föreslagna investeringar är transparent och tydlig inför beslut i fullmäktige.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 (Projekt 7/2015) ID: 731	Landstingsstyrelsen bör omarbeta investeringsstrategin så att den utgör en tydlig vägledning i strategiska ställningstaganden t.ex. om landstinget ska äga eller hyra lokaler.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 (Projekt 10/2015) ID: 745	Landstingsstyrelsen bör, i syfte att stärka genomförandet och få underlag för uppföljning, tydliggöra förväntade effekter av åtgärder kopplade till kompetensförsörjning.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2015 (Projekt 6/2015) ID: 749	Landstingsstyrelsen bör i det kommande miljöpolitiska programmet tydliggöra hur respektive nämnd/styrelse förväntas bidra till energieffektiviseringsmålet.				Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2015 Delår ID: 676	Intern kontroll: Landstingsstyrelsn bör skapa förutsättningar för en systematisk uppföljning och avtalsförvaltning för att säkerställa arbeten, tjänster och leveranser med den kvalitet som följer av OPS-avtalet.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2015 Delår ID: 678	Intern kontroll: Landstingsstyrelsen bör anpassa fullmäktiges mål och indikatorer till egna verksamhetsnära mål och indikatorer i kommande budgetar avseende förvaltningen för utbyggd tunnelbana.		X		Målbeskrivningen i budget för 2016 liknar den för budget 2015, fullmäktiges mål bryts ej ner till egna verksamhetsnära mål i budget 2016. I budget 2016 görs dock en direkt hänvisning till 2016 års målkarta, där fullmäktiges mål på ett tydligt sätt bryts ner till tydliga verksamhetsnära mål med uppföljningsbara mätetal och milstolpar som ska uppnås under året. Målkartan har dock ej bilagts budget 2016 som en egen bilaga. Enligt uppgift kommer beslut om budget 2017 att innehålla en motsvarande, aktualiserad målkarta. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 892	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att uppdraget att följa upp genomförandet av planerade renoveringsåtgärder i konserthuset ligger inom ramen för kultur-nämndens reglemente.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 891	Landstingsstyrelsen bör i samverkan med kulturnämnden tydliggöra ansvarsför-delning för beredning och riktlinjer för hantering av stöd/bidrag till konserthuset så att stödet blir transparent och tydligt.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 890	Landstingsstyrelsen bör i underlaget till fullmäktiges budgetbeslut tydliggöra vad som är specifika uppdrag till respektive nämnd och som i så fall ska återrapporteras.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 888	Landstingsstyrelsen bör utveckla formerna för uppföljning och återrapportering av investeringar med bedömning av totala utgifter, sluttid och eventuella avvikelser i utförandet.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 887	Landstingsstyrelsen bör utveckla den långsiktiga ekonomiska planeringen kopplat till effekter av landstingets investeringsverksamhet inför beslut i fullmäktige.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 886	Landstingsstyrelsen behöver säkerställa att beslut om prioritering mellan investeringar som trafiknämnden är ansvarig för är beredda av nämnden.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 893	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att rätt kompetens finns i bedömningen av bidragen och därefter uppföljningen av genomförandet av renoveringsåtgärderna i konserthuset.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 885	Landstingsstyrelsen behöver tydliggöra att det är väsentligt att nämnderna tar ställning till budget och budgetförutsättningar inför beslut i fullmäktige i den ändrade budgetprocessen.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.

Sammanställning över lämnade rekommendationer för Landstingsstyrelsen, Delår 2016

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2013 Årsrapp ID: 414	Upphandling: Landstingsstyrelsens förvaltning bör klargöra syftet med upphandlingsbokslutet och definiera begrepp i det frågeformulär som ligger till grund för bokslutet, så att de uppfattas lika och att jämförelser som görs utifrån insamlade uppgifter blir korrekta.			X	2016-02: Några ändringar eller förtydliganden har inte skett i det frågeformulär som rekommendationen avser. Påtalade oklarheter kvarstår därmed. Eventuellt kommer SLL Upphandling att ordna en workshop under 2016 med utvalda verksamheter i syfte att tydilggöra syftet, få information kring oklarheter och att säkerställa att rätt saker i upphandlingspolicyn följs upp. Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2014 Delår ID: 497	Intern kontroll: Ledningen för LSF bör ta fram en rutin för hur bidrag ska hanteras som innefattar bedömning av bidragsansökan, utbetalning och uppföljning av lämnade bidrag.	X			2016-10: Nya riktlinjer för bidragen är framtagna . Uppföljningne har förbättrats och samtlia organisationer har till dagsdato besökt. (enligt svar från LSF). Lars kommentar: Materiel har erhållits och ligger i REVY under LSF; Uppföljning av rekommendationer. Dokumenten bestå av en uppföljningsblankett, Liktlinjer för bidrag (LS2016-0077), Information om bidrag, (powerpoint), Uppföljning av organisationer. Dokumentationen anses tillräcklig och revisionen förklarar rekommendationen som uppfylld.
2015 Delår ID: 682	Intern kontroll: Förvaltningen för utbyggd tunnelbana bör utveckla en rutin för uppdelningen av tillgångar i komponenter.	X			Revisionen bedömer att det finns framtagna riktlinjer/anvisningar för hur uppdelning av tillgångar i komponenter ska ske och att dessa efterlevs. Tillämpade avskrivningstider för olika komponenter bedöms överensstämma med SKL:s rekommendationer och god redovisningssed.
2015 Årsrapp ID: 813	Landstingsstyrelsens förvaltning bör tydliggöra hur investeringarnas miljöpåverkan ska beskrivas i beslutsunderlagen inför genomförandebeslut, dels för att täcka miljöbalkens krav, dels för att täcka de krav som landstingets miljöpolitiska program ställer upp.				Följs upp i samband med årsgranskningen 2016.
2016 Delår ID: 894	Landstingsstyrelsens förvaltning bör se till att kostnaderna för resor respektive representation särredovisas i enlighet med förvaltningens regler för användning av rese-och re-presentationskort.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.
2016 Delår ID: 889	Landstingsstyrelsens förvaltning bör tillsammans med Internfinans ledning föreslå förtydliganden i finanspolicyn när det gäller Internfinans ansvar för att hantera finansiella risker för hela landstingskoncernen.				Ny rekommendation. Följs upp i samband med delårsgranskningen 2017.

§ 151
Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen
LS 2016-0587

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat årsrapport 2015 till landstingsstyrelsen för yttrande senast den 16 september 2016.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 8 augusti 2016
Landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen

Förslag och yrkande

På sammanträdet föreligger landstingsrådsberedningens förslag i skrivelse den 17 augusti 2016 (bilaga).

Landstingsstyrelsens beslut

Landstingsstyrelsen beslutar enligt landstingsrådsberedningens förslag

att avge yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande
Tomas Eriksson (MP), Malin Karlsson (MP) och Vivianne Gunnarsson (MP) anmäler ett särskilt uttalande från Miljöpartiet till protokollet (bilaga).
Erika Ullberg (S), Dag Larsson (S), Jens Sjöström (S), Talla Alkurdi (S) och Anders Lönnberg (S) samt Gunilla Roxby Cromvall (V) instämmer i Miljöpartiets särskilda uttalande.

Beslutsexpediering:
Landstingsrevisorerna
SLL Styrning och ekonomi
Akt

Stockholms läns landsting

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2016-08-17

LS 2016-0587

Landstingsstyrelsen

Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingstingsstyrelsen

Föredragande landstingsråd: Torbjörn Rosdahl

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat årsrapport 2015 till landstingsstyrelsen för yttrande senast den 16 september 2016.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Landstingsrådsberedningens motivering

Landstingsrevisorerna fyller en viktig funktion i att granska verksamheten och föreslå förbättringar utifrån ett styrnings- och kontrollperspektiv. I årsrapport 2015 noterar revisorerna att styrningen utvecklats och åtgärder vidtagits för att stärka analys, uppföljning och återrapportering.

Landstingsrevisorerna lämnar i årsrapporten 6 stycken nya rekommendationer. För flera av dessa rekommendationer har redan ett arbete påbörjats för att utveckla verksamhetssyrningen och den interna kontrollen. Arbetet med att åtgärda tidigare rekommendationer som lämnats, pågår med fortsatt hög prioritet. Ett flertal rekommendationer berör likartade ämnesområden och kommer att därigenom lösas i samband med att nya rutiner och åtgärder vidtages.

Revisorerna konstaterar att 2015 års resultat uppfyller det av fullmäktige beslutade resultatkravet och att inget balanskravsresultat att återställa föreligger. Stockholms läns landsting har nu årligen uppvisat positiva resultat i mer än ett decennium. Avseende måluppfyllelserna är dock bilden något mer splittrad. Vid uppsättandet av mål, mätetal och indikatorer är det av största vikt att valda parametrar har ett högt förklaringsvärde och är kontinuerligt mätbara för landstingets kärnverksamheter och avspeglar vad som utmärker god verksamhet för

innevånarna i Stockholms län. En validering bör därför ske av valda mätetal och indikatorer så att inte målstyrningen blir felaktig.

Ett antal rekommendationer behandlar styrning och uppföljning av landstingets verksamhet. Revisorerna konstaterar att arbetet med att stärka ägarstyrningen har påbörjats bl.a. genom kontinuerliga uppföljningsmöten kring akutsjukhusens ekonomiska situation. Revisorerna noterar att landstingstyrelsens förvaltning har genomgått en organisationsöversyn där en ny funktion med koncernövergripande ansvar för landstingets ekonomi och styrningsfrågor inrättats. Det är viktigt att styrning sker på ett tydligt och effektivt sätt så att inte suboptimeringar och andra oönskade effekter uppstår. En kontinuerlig utveckling av landstingets styrmodell sker som innefattar flera av revisonens rekommendationer.

Vid landstingets upphandlingar av varor och tjänster är det viktigt att samtliga upphandlingar utvärderas mot de totalkostnadskonsekvenser de får för landstinget som helhet. Vid varje upphandling måste alternativen noga utvärderas mot både totalekonomi och konsekvenser för kvalitet, tillgänglighet, hållbarhet och tillförlitlighet. Upphandling är ett ett strategiskt verktyg för att främja förnyelse, kvalitet och effektivitet i samtliga verksamheter och skall självfallet följa gällande lagstiftning.

Revisorerna pekar på förbättringsmöjligheter avseende styrningen av investeringar, investeringsvolymernas betydelse för den framtida ekonomin och effekten på tillgängliga driftskostnadsramar. Revisorerna pekar även på upplevda oklarheter kring klassificering av miljönivåer i nu gällande regelverk. Landstingsfullmäktige beslutade 2015 om en ny investeringsstrategi. Utifrån landstingets mål om god ekonomisk hushållning kommer den att ge möjligheter att styra, utvärdera, samordna och följa upp landstingskoncernens investeringar. Utvecklingen av processen kring investeringar pågår och korrigerande åtgärder förtydliganden och analyser sker fortlöpande. Investeringarnas kassaflödeseffekter har tydliggjorts i den framåtriktade planeringen.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 8 augusti 2016
Landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen

Torbjörn Rosdahl

Carl Rydingstam

Stockholms läns landsting

LANDSTINGSSTYRELSEN
Miljöpartiet de gröna

SÄRSKILT UTTALANDE

2016-08-30

Ärende 16
LS 2016-0587

Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen

Trots att vissa framsteg gjorts från tidigare år, framför revisionen samma kritik som redan framförts. Miljöpartiet anser därför att det behövs en genomgripande analys över hur landstingsstyrelsen på ett mer systematiskt sätt kan tillgodogöra sig revisorernas förslag på förbättringsåtgärder. Detta för att revisorernas utredningsarbete ska få ett faktiskt genomslag på landstingets styrning. Det är inte tillräckligt att bara redovisa vad som görs utifrån revisionens anmärkningar, utan en tidplan för när samtliga felaktigheter ska vara åtgärdade bör tas fram snarast. Vi föreslår att en sådan tidsplan exempelvis lyfts in i landstingets tertialrapport.

Vi är, som revisorerna, också oroade över att de saknas en långsiktighet i målen för god ekonomisk hushållning. Idag uppnås målen för en "god ekonomi", men det saknas i detta en bild över hur dagens investeringar kommer att påverka kostnaderna för verksamheterna på sikt eller hur vår ställning på lånemarknaden kommer att påverkas av ett minskat eget kapital. Landstingets riktlinjer för god ekonomisk utveckling måste bli mer långsiktiga för att inte riskera att landstinget hamnar i en situation där vi i framtiden inte har råd att genomföra vissa investeringar på grund av försämrade lånevillkor.

Revisorerna har påpekat detta förut, men beslutsunderlagen vid investeringsbeslut i nämnder och fullmäktige är otillräckliga, och det är inte ok att det aldrig framgår vilka konsekvenser en prioritering mellan olika investeringsalternativ får.

Det mest anmärkningsvärda som revisorerna lyfter är att Landstingsstyrelsen påstår att landstingets långsiktiga mål har uppnåtts trots att de underliggande indikatorerna varken mäter det de påstås mäta eller att tillräckligt många av indikatorerna visar positiva resultat. Revisorerna skriver att "det är svårt att dra slutsatser om fullmäktiges övergripande mål då utfall kopplat till valda mål och indikatorer inte ger en tydlig bild. Detta gäller särskilt för de mål där antalet indikatorer är få eller tillsammans bara mäter en del av målet". Landstingets arbete med målstyrning är under all kritik och målstyrningsarbetet måste genast utvecklas.

Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Styrning och ekonomi

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2016-08-08

LS 2016-0587

Ankom
Stockholms läns landsting
2016 -08- 09
Dnr LS 2016-0587

Landstingsstyrelsen

Finansrådet
I

Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingstingsstyrelsen

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat årsrapport 2015 till landstingsstyrelsen för yttrande senast den 16 september 2016.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 8 augusti 2016
Landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2015 för landstingsstyrelsen i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Landstingsrevisorernas granskning har utgått från fastställd revisionsplan. I årsrapporten redovisas revisionens samlade bedömning av landstingsstyrelsens övergripande styrning och samordning av landstingets verksamhet 2015. Landstingsrevisorernas samlade bedömning av landstingsstyrelsen är oförändrad jämfört med 2014.

Landstingsrevisorernas granskningsarbete är värdefullt för landstingsstyrelsen. Årsrapporten är en återkommande avstämningspunkt i det ständiga förbättringsarbete som pågår inom de verksamheter som landstingsstyrelsen har ansvar för.

Bakgrund
Landstingsrevisorerna prövar i den årliga granskningen om verksamheten bedrivs på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande

sätt, om räkenskaperna är rättvisande samt om den interna styrningen och kontrollen är tillräcklig. I revisorernas uppdrag ingår även att granska hur landstingsstyrelsen fullgör sin uppsiktsplikt samt hur styrelsen leder och samordnar förvaltningen av landstingets angelägenheter. En annan viktig del i granskningen är landstingsstyrelsens beredning av ärenden till fullmäktige. Revisorerna ska även bedöma om det ekonomiska och verksamhetsmässiga resultatet är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning.

Landstingsrevisorernas samlade bedömning av landstingsstyrelsen är oförändrad jämfört med 2014.

Landstingsrevisorernas rekommendationer och förvaltningens kommentarer

Landstingsrevisorerna lämnar sex nya rekommendationer i årsrapport 2015. Dessa kommenteras av landstingsstyrelsens förvaltning i detta tjänsteutlåtande. Tidigare rekommendationer kommer att följas upp per den sista augusti 2016.

- Landstingsstyrelsen bör förtydliga ansvarsfördelning för planering, genomförande och uppföljning av landstingsverksamheternas bidrag till RUFS[1].

Kommentar: Eftersom RUFS inte är tvingande utan vägledande är det extra viktigt att landstingets nämnder delar målbilden, stärker inriktningen och är aktiva i genomförandet utifrån sina respektive ansvarsområden.

Under 2016 och 2017 kommer landstinget att arbeta fram en plan för hur den landstingsinterna ansvarsfördelningen ska se ut utifrån nya RUFS. Utöver detta ska varje del av landstingets verksamhet, i enlighet med alliansens budgetförslag 2017 (LS 2016-0257), formulera sitt eget tillväxtuppdrag utifrån regionplanens mål och ambitioner samt aktivt delta i regionplanens genomförande.

- Landstingsstyrelsen bör utveckla former för hur landstingets verksamheter ska bidra till målen i nuvarande och kommande RUFS.

Kommentar: Under hösten 2016 kommer landstingsstyrelsens förvaltning att fortsätta arbetet med att utveckla landstingets målstyrning. I arbetet med att utveckla landstingets målstyrning ingår bland annat att identifiera

[1] Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

vilka verksamheter inom Stockholms läns landsting som kan och ska bidra till måluppfyllelsen i RUFS samt att fastställa formerna för hur landstingets verksamheter ska delta, främst genom att RUFS integreras i Stockholms läns landstings styr- och ledningssystem.

- Landstingsstyrelsen bör se till att rutin finns för att säkerställa att endast kretsen av avropsberättigade avropar på avtal.

Kommentar: I alla samordnade avtal framgår kretsen av avropsberättigade av avtalet. I syfte att öka tydligheten har SLL Juridik och upphandling informerat om detta i de upphandlingsnätverk som finns inom Stockholms läns landsting.

I det konkreta fall som givit upphov till rekommendationen, det vill säga landstingets bolags användning av ett licenspartneravtal, har en mycket tydlig direkt information sänds till respektive bolags IT-ansvarig samt att tvetydig information i avtalskatalogen har tagits bort. Avtalet i fråga kommer ej att förlängas och en upphandling av motsvarande behov har påbörjats.

- Landstingsstyrelsen bör i riktlinjer för investeringar besluta om principer för när Miljöbyggnad guld, silver respektive brons ska gälla, samt i vilka fall avsteg kan göras från dem.

Kommentar: Under 2016 kommer avdelningen Strategiska investeringar inom landstingsstyrelsens förvaltning att ta fram ett ärende med förslag på inriktning för miljöbyggnadsklassificering i samband med om-, ny och tillbyggnationer avseende vårdfastigheter. Till förslaget bifogas även rutin för lägsta nivåuppfyllelse av indikatorer. Rutinen ska omfatta en beskrivning av hantering av beslut om klassificering, genomförande och uppföljning inom projekten, samt mallar för beslutsunderlag och enskilda avsteg.

Rutin enligt ovan placeras i befintligt certifierat miljöledningssystem för landstingsstyrelsens förvaltning.

- Landstingsstyrelsens förvaltning bör tydliggöra hur investeringarnas miljöpåverkan ska beskrivas i beslutsunderlagen inför genomförandebeslut, dels för att täcka miljöbalkens krav, dels för att täcka de krav som landstingets miljöpolitiska program ställer upp.

Kommentar: Investeringsprojekt i vårdfastigheter medför ofta stor miljö- och hållbarhetspåverkan. Ett antal miljö- och hållbarhetsområden hanteras

enligt relevanta krav, det vill säga utreds och behovsanalyseras inför investeringsprocessens beslutspunkter; utredningsbeslut, inriktningsbeslut och genomförandebeslut.

Avdelningen Strategiska investeringar utvecklar och tar fram nya mallar för underlag gällande beskrivning av miljö- och hållbarhetspåverkan, inför samtliga beslutspunkter i investeringsprocessen.

Rutin enligt ovan placeras i befintligt certifierat miljöledningssystem för landstingsstyrelsens förvaltning.

- Landstingsstyrelsen bör se till att tillväxt- och regionplanenämndens ansvar för bidragshanteringen förtydligas i reglementet.

Kommentar: Under 2016 kommer ett förslag på ett förtydligande av reglementet avseende ansvar för bidragshanteringen kopplat till tillväxt- och regionplaneförvaltningen att arbetas fram.

Bilaga 3. Landstingsstyrelsens styrning av NKS-projektet - revisionens granskningar 2010-2015

- Revisionen noterar att principerna för bland annat hyressättning inte presenterats förrän inför budget 2016, vilket inneburit att det saknats överblick när det gäller de totala kostnaderna för verksamheten. Det kan i sin tur ha påverkat återhållsamheten i verksamheten när det gäller krav i tilläggsbeställningar.

Kommentar: SLL Styrning och ekonomi arbetar sedan många år tillbaka med en 10-årsplan för beräkningar av framtida kostnader för beslutade investeringar som sedan ligger till grund för kommande års budgetarbete. Så har även varit fallet för NKS-projektet. Verksamheten har dessutom informerats vid flertalet tillfällen om att inte bara OPS-avtalet kommer generera framtida högre kostnader, utan även alla tilläggsavtal och utrustningsinvesteringar som beslutats till NKS. Hyresmodeller har också diskuterats och beräknats tillsammans med verksamheten under ett par års tid och hyresavtalet kommer att beslutas av landstingsstyrelsen under hösten 2016.

- Revisionen konstaterar att styrning och uppföljning av tilläggsarbeten fortfarande behöver förbättras för att säkerställa att överskridande av budget framöver inte sker på total nivå.

Kommentar: Kommentaren om uppföljning av tilläggsarbeten syftade på att det inte fanns någon särskild dokumentation kopplad till betalning av

fakturor avseende tilläggsarbeten, en sådan administrativ rutin är implementerad sedan hösten 2015. Revisionen anger också att varje enskilt tilläggsarbete inte budgeteras separat. Detta stämmer inte utan varje beslutat tilläggsavtal har en egen betalningsplan över tid.

Revisionen noterar att anmälan till landstingsstyrelsen av delegationsbeslut avseende tilläggsavtal inte skett vid närmast påföljande möte och skriver att *"NKS Bygg framöver kommer att följa processen"*. NKS Bygg har sedan sommaren 2015 en framtagen process för detta som följs.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012-2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Anne Rundquist
Tillförordnad landstingsdirektör

Henrik Gaunitz
Ekonomidirektör